

Smail Čekić - Dževad Termiz

# ŽRTVE ZLOČINA U SARAJEVU 1992. - 1996.



Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i  
međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

&

KULT

SUADA DILBEROVIĆ  
1968. - 1992. god

OLGA SUČIĆ  
1958. - 1992. god.



*Kap moje krvi  
poteče.  
I Bosna  
ne presuši.*

Prof. dr SMAIL ČEKIĆ - Prof. dr DŽEVAD TERMIZ

ŽRTVE ZLOČINA U SARAJEVU 1992-1996.  
- Naučnoistraživački projekt -



Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti  
i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

&



Sarajevo, 2007.





Prof. dr SMILJIĆ KIC - Prof. dr DŽEVAD TERMIZ

### ŽRTVE ZLOČINA U SARAJEVU 1992. - 1996.

IZDAVAČI:

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo

**KULT** - Sarajevo

ZA IZDAVAČE:

Prof. dr Ismet Dizdarević  
Mustafa M. Kapidžić

RECENZENTI:

Prof. dr Asad Nuhanović  
Prof. dr Janja Beć

UREDNIK:

Dr Bećir Macić, naučni savjetnik

LEKTOR: Sađžida Čelebić

DTP: Meldijana Arnaut

Korice i fotografije\*: KULT-B M.M.K.

\*autor i fotografija na korici  
i jedno od autora pozvali

STAMPARIJA



Za štampariju: Ferid Jašarević

TIRAŽ: 300 primjeraka

U.P. - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

541.485(497.6)047.3(019.02).1996

— C.I.K.I.C., Sarajevo

Žrtve zločina u Sarajevu 1992-1996. - Naučnoistraživački projekt Smiljić Kic, Dževad Termiz

Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2007. - 175 str. - ilustr. - obrasci : 21 cm

Bibliografija: str. 167-175 i uzicek

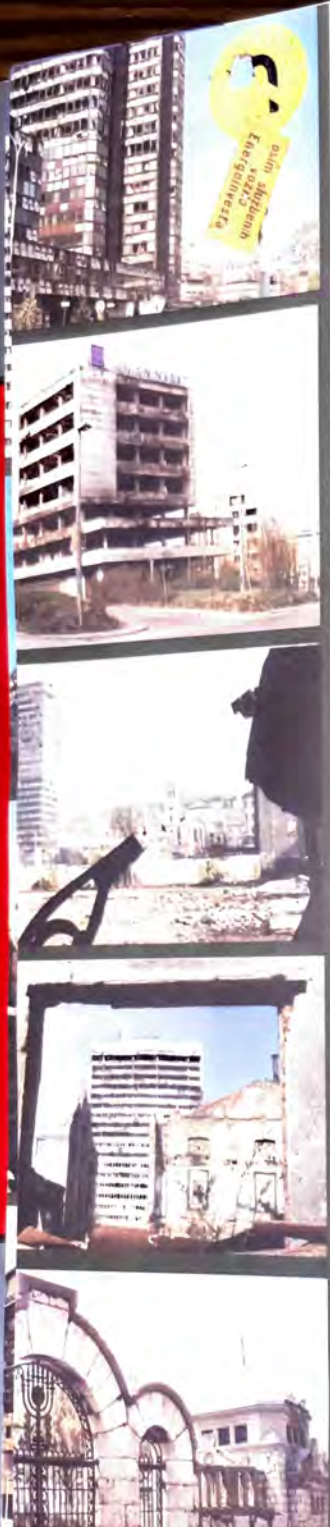
ISBN: 978-9958-740-44-2

Termiz, Dževad

COBISS BIH-ID 16263174

## SADRŽAJ

Uvodne napomene .....	7
<b>I NACRT NAUČNE ZAMISLI</b>	
1. FORMULACIJA PROBLEMA .....	10
1.1. Osnovni hipotetički stavovi .....	10
1.1.1. Opšti hipotetički stav o problemu .....	10
1.1.2. Hipotetički stav o strukturi problema .....	10
1.1.3. Hipotetički stav o funkcijama problema .....	11
1.1.4. Hipotetički stav o vezama i odnosima .....	11
1.2. Naučni i društveni značaj istraživanja i vrsta istraživanja .....	11
1.3. Rezultati dosadašnjih istraživanja .....	11
2. ODREĐENJE PREDMETA ISTRAŽIVANJA .....	13
2.1. Teorijsko određenje predmeta istraživanja .....	13
2.1.1. Vrsta i status teorijskog saznanja o predmetu istraživanja .....	13
2.1.2. Definicije osnovnih bitnih pojmova .....	14
2.2. Operacionalno određenje predmeta istraživanja .....	30
2.2.1. Činioci sadržaja predmeta istraživanja .....	31
2.2.2. Prostorno određenje predmeta istraživanja .....	32
2.2.3. Vremensko određenje predmeta istraživanja .....	33
2.2.4. Disciplinarno određenje predmeta istraživanja .....	33
3. CILJEVI ISTRAŽIVANJA .....	34
3.1. Naučni ciljevi istraživanja .....	34
3.2. Društveni ciljevi istraživanja .....	34
4. HIPOTEZE .....	35
4.1. Generalna hipoteza .....	36
4.2. Posebne hipoteze .....	
4.3. Pojedinačne hipoteze i indikatori .....	
5. NAČIN ISTRAŽIVANJA .....	38
6. NAUČNA I DRUŠTVENA OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA .....	43
6.1. Naučna opravdanost istraživanja .....	43
6.2. Društvena opravdanost istraživanja .....	43
<b>II INSTRUMENTARIJI</b>	
A.Osnova za usmjereni orijentacioni intervju .....	45
A1. Zaštićeni objekti - u ličnoj svojini .....	60





B. Osnova za usmjereni orijentacioni intervju – zločini u logoru/zatvoru .....	62
B1. Zaštićeni objekti – u ličnoj svojini .....	80
C. Zaštićeni objekti – u državnoj svojini ili vlasništvu pravnih lica .....	82
D. Masovne grobnice.....	88
E. Masovni zločini – masovna ubistva i ranjavanja .....	90
F. Statistički kodeks pojmova i šifara.....	92
G. Zatvoreni evidencioni obrazac .....	100
H. Protokol posmatranja.....	101

### III PLANOWI ISTRAŽIVANJA I PLAN OBRADE PODATAKA

1. PLANOWI ISTRAŽIVANJA .....	103
1.1. Terminski plan .....	103
1.2. Plan kadrova .....	105
1.3. Plan sredstava .....	106
2. PLAN OBRADE PODATAKA (ukrštanje podataka).....	108

### IV PRILOZI

Prilog – 1: Definicije osnovnih pojmova teorijskog određenja predmeta istraživanja .....	113
Prilog – 2: Uputstvo za rad intervjuera i primjenu instrumenata .....	130
Prilog – 3: Uputstvo za rad analitičara dokumenata .....	131
Prilog – 4: Primjena instrumenta osnove za usmjereni orijentacioni intervju .....	132
Prilog – 5: Primjena instrumenata u analizi sadržaja dokumenata .....	133
Prilog – 6: Izgled istraživačke legitimacije.....	134
Prilog – 7: Popis stanovništva iz 1991. godine stanovništvo prema izjašnjenju o nacionalnoj pripadnosti po naseljenim mjestima .....	135
Prilog – 8: Pregledna karta općina grada Sarajeva po popisu stanovništva iz 1991. ....	145
Prilog – 9: Općina Stari Grad .....	146
Prilog – 10: Općina Centar .....	147
Prilog – 11: Općina Novo Sarajevo .....	148
Prilog – 12: Općina Novi Grad .....	149
Prilog – 13: Općina Ilidža .....	150
Prilog – 14: Općina Vogošća .....	151
Prilog – 15: Općina Ilijaš .....	152
Prilog – 16: Općina Hadžići .....	153
Prilog – 17: Općina Pale .....	154
Prilog – 18: Općina Trnovo .....	155
Prilog – 19: IZVORI I LITERATURA .....	156
A) IZVORI .....	157
B) LITERATURA .....	163

## *Uvodne napomene*

U svakom oružanom sukobu (međunarodnog ili unutrašnjeg karaktera) (iz)vršeni su zločini protiv čovječnosti i međunarodnog prava koji predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava i obuhvataju cjelokupnu populaciju, odnosno stanovništvo na jednoj teritoriji, posebno onaj dio (populacije) koji međunarodno humanitarno pravo prepoznaje, imenuje i označava civilima i civilnim stanovništvom, te im pruža zaštitu, kao i onaj njegov dio koji je neposredno angažovan u oružanim dejstvima. Nesumnjivo se najveće žrtve zločina odnose na **civile i civilno stanovništvo**, odnosno na pojedince, društvene grupe i zajednice u najrazličitijim oblicima neposrednog i posrednog manifestovanja, počev od lakših i težih fizičkih ranjavanja, psihičkih poremećaja, do ubistava. Zločini nad civilima i civilnim stanovništvom istovremeno, u svim oružanim akcijama, prate i razaranja i uništavanja materijalnih dobara, spomenika kulture, vjerskih objekata, duhovnih tvorevina, odnosno i civilnih objekata zaštićenih međunarodnim humanitarnim pravom.

Sadržaji, oblici zločina i načini izvršenja zločina u kvalitativnom i kvantitativnom smislu predmet su raznorodnih i raznovrsnih nauka i naučnih disciplina, a posebno društvenih i medicinskih nauka.

Genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Bosni i Hercegovini u XX stoljeću, uključujući i područje Sarajeva u vrijeme opsade (1992. – 1996.), su definisani kao predmeti parcijalnih istraživanja u okviru određenih nauka, ali je evidentno da su ona, uglavnom, realizovana bez valjanog naučno-istraživačkog projekta, što je gruba improvizacija i redukcija naučnog istraživanja, jer na taj način nije moguće doći do potpunijih i relativno istinitih saznanja.

Ne ulazeći ovom prilikom dublje u metodološko-metodičke i naučno-teorijske probleme priprema, organizovanja, realizacije naučnog istraživanja, konstituisanja i formiranja rezultata naučnog istraživanja u formi izvještaja, sa preporukama za njihovu primjenu u naučnoj i društvenoj praksi, nužno je akcentirati da se kroz proces konceptualizacije istraživanja dolazi do valjanog, upotrebljivog i primjenjivog naučno-istraživačkog projekta, modela stjecanja saznanja naučnim istraživanjem, i kao naučnog i operativnog dokumenta, na osnovu kojeg se realizuje naučno-empirijsko istraživanje.

Uvidajući ovaj bitan nedostatak u realizaciji ili u pokušaju realizacije empirijskih istraživanja, odsustvo valjanog naučno-istraživačkog projekta je u osnovi inspiracije, ideje i motivacije da se pripremi i predstavi naučno-istraživački projekt empirijskog istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, koji može poslužiti kao tipski model projekta i tipski model predmeta istraživanja, koji se zasniva na modelu vršenja i izvršenih zločina nad civilima i civilnim stanovništvom u svim njegovim bitnim činiocima, segmentima, aspektima i dimenzijama, te civilnim objektima, zaštićenim međunarodnim humanitarnim pravom.

Ovaj istraživački projekt ima svojstva i univerzalnog tipskog modela projekta empirijskog istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad stanovništvom na bilo kom prostoru i u bilo kom vremenu, kalendarskom i društvenom, na planeti Zemlji. Uvjereni smo da će predstavljeno projekt biti korisno štivo i značajan priručnik svim istraživačima, naročito u oblasti društvenih nauka uz neophodnu najsavremeniju relevantnu udžbeničku metodološku literaturu i fond naučno-teorijskih saznanja o određenom problemu i predmetu istraživanja.

Predstavljeno naučno-istraživački projekt može se shvatiti kao **tipski model** generalnog projekta istraživanja žrtava zločina, koji su rezultat **teških povreda međunarodnog humanitarnog prava**, u okviru kojeg su, pored ostalog, prepoznatljivi **potprojekti** u sastavu: masovni i pojedinačni zločini; masovne grobnice; koncentracioni logori i druga mjesta zatočenja; masovna silovanja i drugi oblici zločina nad civilnim stanovništvom, kao i zločini nad civilnim objektima, zaštićenim međunarodnim humanitarnim pravom.

Svaka dobronamjerna, kritička i konstruktivna sugestija i aktualni prijedlozi poboljšanja (naučno-teorijskih ili (i) metodološko-metodičkih) cjelovitog projekta ili njegovih pojedinih dijelova dobro će doći, ne samo autorima, već i istraživačima predmetne pojave, na čemu unaprijed iskazujemo iskrenu zahvalnost.

## I

### NACRT NAUČNE ZAMISLI

# I NACRT NAUČNE ZAMISLI

## 1. FORMULACIJA PROBLEMA

### *1.1. Osnovni hipotetički stavovi*

#### *1.1.1. Opšti hipotetički stav o problemu*

U periodu 1992-1996. na području grada Sarajeva izvršeni su brojni zločini nad **licima i objektima zaštićenim međunarodnim humanitarnim pravom**, odnosno **najteži zločini od značaja za međunarodnu zajednicu kao cjelinu**, raznovrsnih i različitih svojstava – obilježja i karakteristika, oblika i izvršenja različitih načina, na istim ili (i) različitim mjestima, u isto i (ili) različito vrijeme, sa raznim ulogama i funkcijama, neposredno, posredno ili na druge načine.

#### *1.1.2. Hipotetički stav o strukturi problema*

Sastav i strukturu žrtava zločina čine lica po raznovrsnim svojstvima – obilježjima i karakteristikama: starosti, spolu, obrazovanju, zanimanju, socijalnom porijeklu, nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti, bračnom i porodičnom statusu, obliku zločina, načinu izvršenja zločina, mjestu i vremenu izvršenja zločina.

#### *1.1.3. Hipotetički stav o funkcijama problema*

Zločine u Sarajevu karakteriše položaj (stanje i situacija), status, uloga i zadaci koje su imale žrtve u periodu od 1992. do 1996. Tako su najbrojnije žrtve zločina civili i civilno stanovništvo koji su živjeli u Gradu pod opsadom (u kući/stanu, na ulici, školi, bolnici i dr.) i koji su izvršavali radne obaveze i zadatke van borbenih dejstava. Drugi su žrtve zločina izvršavajući radne zadatke u okviru određenih institucija i preduzeća, treći nastojeći obezbijediti osnovne, elementarne uslove za život sebi i svojoj porodici, četvrti u “živom štitu”, kopajući rovove i dr.



#### *1.1.4. Hipotetički stav o vezama i odnosima*

Evidentni su veze i odnosi između statusa, uloge i zadataka lica - žrtava zločina sa oblikom, načinom, mjestom i vremenom izvršenja zločina u Sarajevu.

#### *1.2. Naučni i društveni značaj istraživanja i vrsta istraživanja*

Predmetno istraživanje spada u red heurističkih istraživanja, ono je jednokratno i dijagnostičko istraživanje, mada ima i neposrednu upotrebnu vrijednost time što se njegovi rezultati mogu koristiti za odgovarajuće društvene i političke akcije, te se ono može tretirati kao standardno pretežno **naučno-empirijsko istraživanje**.

**Naučni značaj** istraživanja proizilazi iz njegove heurističnosti, kompleksnosti i masovnosti problema koji se istražuje, kao i iz naglašene uloge i značaja saznanja istraživanja u glavnom gradu države Bosne i Hercegovine, imajući u vidu njegov specifičan položaj i stanje i dužinu opsade u periodu od 1992. do 1996.

Naučna saznanja o bitnim obilježjima žrtava zločina pojedinih kategorija lica i objekata pod posebnom zaštitom međunarodnog humanitarnog prava, događajima i događanjima, načinima, mjestu, vremenu, obimu, sastavu i strukturi žrtava dobijaju obilježja fundamentalnih.

Na osnovu tih saznanja moći će se vršiti i druga istraživanja manjeg obima, bilo sekundarnom analizom ovog istraživanja, bilo njihovim korištenjem kao osnova i polazišta za druga istraživanja.

#### **Društveni značaj istraživanja**

Predmetno istraživanje će doprinijeti objektivizaciji saznanja o žrtvama zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u gradu Sarajevu i u funkciji je izbjegavanja bilo kakvih političkih i drugih manipulacija, te utvrđivanju istine i zadovoljavanja pravde, kao i izgradnje i obnove zajedničkog života i trajnog mira u Sarajevu i Bosni i Hercegovini.

#### *1.3. Rezultati dosadašnjih istraživanja*

U naučna saznanja od kojih se polazi u ovom istraživanju ne ubrajaju se sva istraživanja koja mogu poslužiti kao neposredni izvor podataka, već samo ona čija saznanja

služe direktno ili indirektno kao baza promišljanja o suštinskim odredbama problema i predmeta istraživanja. Oslanjamo se na određena historijska, viktimiološka, sociološka, politikološka, pravna, medicinska istraživanja, istraživanja u oblasti nauke o socijalnom radu, u oblasti sigurnosti, statistička i demografska istraživanja, itd., dakle, istraživanja u oblastima društvenih, medicinskih i psiholoških nauka i njihovih naučnih disciplina koja su segmentarna, parcijalna i koja su se sa stanovišta predmetnih nauka i naučnih disciplina bavila pojavom i problemom zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu u periodu od 1992. do 1996.

U tom smislu značajno je **evidentirati, konstatovati i kvalifikovati**:

- a) postojanje saznanja o problemu;
- b) status pojedinih saznanja – naučni, stručni i iskustveni;
- c) nenaučna saznanja;
- d) činioce o kojima nema saznanja – evidentiranih saznanja, postojanje praznina u tom saznanju, nedostataka i slabosti.

Problem istraživanja žrtava zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu u periodu od 1992. do 1996. nije cjelovito istraživano i istraženo. Istraživanje se, uglavnom, svodilo na otkrivanje, identifikovanje, selekciju i evidentiranje žrtava sa smrtnim ishodom. U tom pogledu poznato je i međunarodno priznato istraživanje ICTY-a o žrtvama opsade Sarajeva, odnosno o **“broju žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992. do decembra 1995.”**<sup>1</sup> Rezultati predmetnog istraživanja navode aproksimativan broj žrtava, odnosno procjenu **“da ukupan broj umrlih na području Sarajeva šest /dijelovi šest sarajevskih opština – prim. autorâ/ u periodu od aprila 1992. do decembra 1995. iznosi 18.889”**, od čega **“9.502 neposredne žrtve opsade (civilni i vojnici: 4.954, odnosno 4.584)”**.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> ICTY, Demografsko odjeljenje, Tužilaštvo ICTY-a, Predmet Milošević (IT-02-54), E. Tabeau, J. Bijak i N. Lončarić, *Broj žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992 - decembra 1995*, Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka, Hag, 18. avgust 2003; ICTY, Predmet Galić (IT-98-29), E. Tabeau, M. Zoltkowski i J. Bijak, *Ljudski gubici tokom 'opsade' Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. avgusta 1995*, Izvještaj o istraživanju pripremljen za potrebe predmeta STANISLAV GALIĆ (IT-98-29-1), Hag, 10. maj 2002; ICTY, TUŽILAC PROTIV STANISLAVA GALIĆA, PRESUDA I MIŠLJENJE, Hag, 5. decembar 2003.

<sup>2</sup> Isto.

## 2. ODREĐENJE PREDMETA ISTRAŽIVANJA

Osnovni hipotetički stavovi u formulaciji problema ukazuju na sadržaj i obim problema, na njegovu složenost i svestranost i na razlike selektivnosti u izboru problema istraživanja.

Određenjem predmeta istraživanja nastojimo da odredimo bitne suštinske činioce i aspekte problema i da ih kroz strukture, veze i odnose istražimo kao strukturalno-funkcionalnu i faktičku društvenu cjelinu. Faktičkom društvenom cjelinom ne smatramo samo materijalne, već i druge apstraktne cjeline, pri čemu u društvenoj stvarnosti možemo identifikovati njihov društveni korelat.

### 2.1. *Teorijsko određenje predmeta istraživanja*

U ovom slučaju izvršena je konceptualizacija naučnog istraživanja žrtava zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i drugih teških povreda međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava zagarantovanih međunarodnim pravom, uključujući i različite oblike diskriminacije, te stradanje boraca u Sarajevu u periodu od 1992. do 1996. godine, kao i žrtve - lica koja do 1992. nisu bila građani Sarajeva, a koja su se u datom periodu zatekla na području Grada, te objekti zaštićeni međunarodnim humanitarnim pravom.

U proceduri konceptualizacije je opažen i evidentiran problem, izvršena je identifikacija problema i njegova artikulacija u formi teme istraživanja, formulisan je projektni zadatak, nakon čega se pristupilo izradi idejne skice, kao osnove i polazišta izrade ovog istraživačkog projekta. Prema tome, izvršena je potpuna konceptualizacija istraživanja, što je sa stanovišta pretežno naučno-empirijskog istraživanja, te izrazite kompleksnosti, dinamike i suptilnosti problema, potpuno naučno funkcionalno i opravdano.

Opšti predmet istraživanja su stanovnici – žrtve na području Grada koje su rezultat, uglavnom, teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

#### 2.1.1. *Vrsta i status teorijskih saznanja o predmetu istraživanja*

Teorijska saznanja o zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu u periodu od 1992. do 1996. godine imaju karakter naučno poznatih, ali još uvijek

naučno neverifikovanih saznanja, iskustvenih saznanja, pa čak ona obuhvataju nepostojeća saznanja zbog složenosti pojave, problema i predmeta istraživanja i raznovrsnosti neposrednih, odloženih i posredovanih manifestacija u dužem vremenskom periodu, kao evidentnih i znatnih teškoća kvantifikovanja kvalitativnih svojstava činilaca i odredbi stradanja.

Vrsta i karakter dosadašnjih saznanja o pojavi – problemu, definicije osnovnih bitnih kategorijalnih pojmova determiniraju vrstu i tip istraživanja, moguće nivoe ostvarivanja naučnog saznanja (naučni ciljevi istraživanja), i izradu instrumenata pribavljanja podataka o predmetu istraživanja.

### 2.1.2. *Definicije osnovnih bitnih pojmova*

Kategorijalni pojmovi u ovom istraživanju proizilaze iz naziva teme – projekta istraživanja i činilaca i odredbi predmeta istraživanja, a to su: **zločin agresije, zločin genocida, zločini protiv čovječnosti, ratni zločini, žrtve, činioci i odredbe zločina koje iskazujemo pojmovima: kategorija žrtava, obilježja žrtava, status žrtava, oblici zločina i načini izvršenja zločina, te vremenska i prostorna odredba predmeta istraživanja.**

Naučno-teorijska situacija obavezuje nas na kombinovani pristup u definisanju bitnih centralnih pojmova. Sve definicije u našem slučaju su **realne** – bave se odredbama i svojstvima žrtava, one su suštinske eksplikativne, normativne – zbog toga što su kategorije žrtava, status žrtava, oblici zločina i način izvršenja zločina, – određeni normativno-pravnim aktima, što govori da se radi o teškim povredama kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

Neke definicije izvodimo polazeći od takozvanih “empirijskih”, odnosno “primitivnih” pojmova, da bi došli do nivoa teorijskih, a potom **operacionalnih** pojmova.

Prvi početni, određeni, fundamentalni pojam je **zločin genocida** koji sadrži više činilaca i svojstava neposredno manifestovanih i (ili) posredno manifestovanih u društvenoj stvarnosti. U suštini se radi o sadržini raznovrsnih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, pripadnosti određenim etničkim zajednicama, kao stanju i (ili) procesu zločina koji se u ovom slučaju ne može ograničiti vremenskim periodom 1992-1996, a što, pored ostalog, predstavlja dio širokog i sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, već traje i danas i čija se rasprostranjenost, obim i intenzitet pojačava.

**Pojam žrtve zločina** obuhvata sve kategorije žrtava, status žrtava, oblike zločine i načine izvršenja zločina nad, uglavnom civilnim stanovništvom i njihovim materijalnim i kulturnim dobrima i duhovnim tvorevinama u Sarajevu u datom periodu, a koja su, uglavnom, **rezultat teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava**, odnosno zločini protiv čovječnosti i međunarodnog prava, definisani u relevantnim međunarodnim dokumentima, kao i nacionalnim krivičnim zakonima.

Najteži oblik zločina je biološko-fizički prekid života – ubistvo, nastalo na razne i mnogobrojne načine: strijeljanjem, klanjem, spaljivanjem, granatiranjem, snajperskim djelovanjem i dr. Dakle, potrebno je otkriti, identifikovati i konstatovati kategorije žrtava i objasniti status žrtava, **oblike** zločina i **načine** izvršenja zločina u određenom događaju i okolnostima, te **obim** izvršenih zločina – pojedinca, grupa, zajednica, manifestnu **formu** i **intenzitet** zločina (shvaćenu kao akumulaciju manifestovanih posljedica kod žrtava).

Etimološka analiza riječi zločin protiv čovječnosti i međunarodnog prava ukazuje na značenje procesa, a ne samo stanje u pojedinačnim konkretnim slučajevima, gdje je očigledna najteža posljedica smrt, do koje je došlo na neki (prirodni ili nasilni) način i koja se može utvrditi, pri čemu postoje i druge manifestne i latentne posljedice u procesu (vremenu), čiji se intenzitet povećava i neposredno ili (i) posredno manifestuje, a čiji je obim i dimenzije teško utvrditi.

Naše je opredjeljenje da generalni pojam zločina iskažemo operacionalnom definicijom za potrebe ovog istraživanja. Tako pod zločinima, uglavnom, podrazumijevamo **teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava**, tj. očigledne i evidentne teške posljedice po žrtve, koje imaju pojedini subjekti – **zaštićena lica** i **zaštićeni objekti**, a koje su nastale u određenim događajima i na određeni način najneposrednije povezane sa oružanim sukobom na području grada Sarajeva u periodu 1992-1996.

Sadržaj pojma i definicije zločina obuhvata kategorije žrtava, obilježja žrtava, status žrtava, oblike zločina i izvršenja zločina, čija je korelacija u predmetnom istraživanju evidentna i iskazuje se kroz odnos kategorija žrtava (obilježja), status žrtava, oblici zločina i načini izvršenja zločina.

**Kategorije žrtava i njihov status**, te **oblici zločina** i **način izvršenja zločina**, utvrđeni su relevantnim dokumentima iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava, koja tretiraju žrtve **teških povreda** tog prava, a to su:

## 1) ŽRTVE - ZAŠTIĆENA LICA I ZAŠTIĆENI OBJEKTI

### a) CIVILI

- **ubijena lica** (masovna i pojedinačna ubistva)
- **ranjena lica** (žrtve teških tjelesnih povreda)
- **zatočena lica – logoraši** (masovna i pojedinačna zatočenja – logori)
- **zatvorena lica** (masovna i pojedinačna zatvaranja - zatvori)
- **prитvorena lica** (masovna i pojedinačna hapšenja – pritvori)
- **silovana i seksualno zlostavljana lica**
- **žrtve nasilnog premještanja lica iz jedne u drugu skupinu**
- **deportovana lica**
- **prisilno protjerana lica**
- **izbjegla lica**
- **raseljena lica**
- **prisilno nestala lica**
- **oteta lica**
- **mučena lica**
- **opljačkana lica**
- **žrtve snajperskog napada na civilno stanovništvo**
- **žrtve teških psihičkih (duševnih) povreda**
- **žrtve granatiranja** (artiljerijsko, minobacačko) **civilnog stanovništva i civilnih područja**
- **odvođenje u ropstvo**
- **progonjena lica**
- **lica na prisilnom radu**
- **lica u “živom štitu”**
- **lica korištena kao taoci**
- **žrtve namjernog nametanja teških životnih uslova sračunatih tako da dovedu do potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja grupe** (žrtve teških životnih uslova usljed i u toku oružanog sukoba)
- **žrtve upotrebe nedozvoljenih načina ratovanja**

- **žrtve upotrebe nedozvoljenih sredstava ratovanja**
- **žrtve nametanja mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe**
- **povećani mortalitet stanovništva (umrli zbog teških ratnih uslova)**
- **bitno i značajno smanjen prirodni priraštaj stanovništva (usljed oružanog sukoba)**
- **žrtve – pripadnici međunarodnih mirovnih snaga**
- **žrtve – pripadnici međunarodnih humanitarnih, medicinskih, dobrotvornih i drugih organizacija**
- **i druge žrtve**

#### *b) PRIPADNICI ORUŽANIH SNAGA*

- **medicinsko osoblje**
- **bolničko osoblje**
- **vjersko osoblje**
- **borac – ratni zarobljenik**
- **borac – ranjenik**
- **borac – bolesnik**
- **borac – brodolomac**
- **borac – nestali**
- **borac – parlamentar**

#### *c) CIVILNI OBJEKTI*

- **stambeni objekti**
- **objekti neophodni stanovništvu**
- **objekti humanitarne namjene**
- **objekti dobrotvorne namjene**
- **objekti kulture**
- **objekti obrazovanja, nauke i umjetnosti**
- **objekti civilne zaštite**

- objekti medicinske i socijalne zaštite
- vjerski objekti
- objekti sporta
- privredni objekti (izuzev isključivo fizički izdvojene namjenske proizvodnje)
- objekti komunalne infrastrukture
- građevine i instalacije koje zadržavaju opasne prirodne sile
- prirodna okolina (prirodno nasljeđe)
- objekti međunarodnih mirovnih snaga
- objekti međunarodnih humanitarnih, medicinskih, dobrotvornih i drugih organizacija
- i drugi objekti.

## 2) ŽRTVE - NEZAŠTIĆENA LICA

a) *BORCI – stradali u direktnim borbenim dejstvima*

b) *VOJNI OBJEKTI – VOJNI CILJEVI*

\*

\*                      \*

U ovom istraživačkom projektu sljedeći primarni kategorijalni pojam je **stanovništvo**, koji obuhvata sve stanovnike na području grada Sarajeva koji su stalno nastanjeni i imaju prebivalište, one koji imaju boravište, kao i one koji su se u periodu 1992-1996. zatekli na definisanom području. Izvedeni pojam, odnosno jedinica posmatranja i prebrojavanja je stanovnik posmatran po osnovnim i bitnim sociodemografskim obilježjima, kao što su: starost, spol, porodično stanje, obrazovanje, zanimanje, religijska pripadnost, nacionalna pripadnost i boravišni status.



U nastavku iznosimo definicije navedenih obilježja i njihove klasifikacije, kao osnove izrade instrumentarija pribavljanja podataka.

- **Starost** – ali po dva osnova – jedan je broj navršenih godina, drugi je zdravstvena sposobnost za društveno koristan rad odnosno psiho-fizičku aktivnost visokog stepena – djelatnosti. Po tom kriteriju moramo razlikovati članove domaćinstva čije sposobnosti rastu (novorođenčad, djeca, “tinejdžeri”, mladi punoljetnici, ljudi prije ulaska u srednje doba s jedne strane, a s druge strane osobe čija je sposobnost za društveno korisnu aktivnost i brigu o samom sebi uglavnom prestala i nalazi se u fazi daljeg opadanja).

- **Spol** - moramo posmatrati po tri kriterija:

- prvi kriterij je pripadnost određenoj spolnoj grupi (muška, ženska);
- drugi kriterij je etapa u razvoju reproduktivne sposobnosti gdje moramo razlikovati pripremno razvojnu fazu, fazu razvijene reproduktivne sposobnosti, fazu realizovane reproduktivne sposobnosti i fazu odsustva reproduktivne sposobnosti;
- treći kriterij je stvarno realizovana reproduktivna sposobnost.

Ove kriterije možemo samo djelimično ostvariti povezujući ih sa uzrastom i starošću i faktički realizovanom reproduktivnom sposobnošću i to prvenstveno za lica ženskog spola.

Pod realizovanom reproduktivnom sposobnošću podrazumijevamo rađanje djece i gravidnost u toku.

- **Porodično stanje** – povezano je sa kriterijem spola.

Po tom kriterijumu možemo definisati sljedeće klasifikacije:

- a) oženjen – udata;
- b) neoženjen – neudata;
- c) razveden – razvedena;
- d) udovac – udovica;
- e) u vanbračnoj zajednici;
- f) u vanbračnim odnosima bez formiranja zajednice.

- **Stepen obrazovanja** – U istraživanju ćemo se ograničiti na pokazatelje formalnog, odnosno školskog obrazovanja i to na osnovu završene vrste i određenog stepena škole, te je u tom smislu neophodno povezati odredbe vrste škole i stepen završene škole. Možemo evidentirati mogućnosti sljedeće klasifikacije:

- 1) opće obrazovne škole – osnovna škola;
  - a) četverorazredna (osnovna škola);
  - b) osmorazredna škola;
  - c) nije završio nijedan razred škole.
  
- 2) srednje škole
  - a) četverorazredne škole (IV stepen);
  - b) troirazredne škole (III stepen);
  - c) gimnazije;
  - d) srednje tehničke škole;
  - e) srednje prirodnog usmjerenja;
  - f) srednje uslužnog usmjerenja (npr. poljoprivredna ...);
  - g) srednje društvenog usmjerenja;
  - h) specijalne srednje škole (sport, matematička, lingvistička);
  - i) srednje škole medicinskog usmjerenja;
  - j) srednje umjetničkog usmjerenja i
  - k) ostale srednje škole.
  
- 3) više škole – po usmjerenjima;
- 4) fakulteti i visoke škole;
- 5) specijalizacije;
- 6) magistrature;
- 7) doktorati;
- 8) izbori u zvanje akademika.

- **Stalno zanimanje** – Ova klasifikacija bit će naknadno izvedena na osnovu podataka istraživanja, što je znatno racionalnije i ekonomičnije zbog raznovrsnosti stvarnih zanimanja, a što omogućava princip participacije u postupcima konstituisanja instrumenata u njihovoj primjeni i obradi pribavljenih podataka.

- **Religijska pripadnost** jedno je od važnih obilježja u savremenom procesu rekonstrukcije i razvoja društvenih zajednica. Ovo pitanje možemo razmatrati kroz dva važna varijeteta. Prvi je varijetet jednonacionalno, odnosno istonacionalno domaćinstvo, u kojem žive svi članovi domaćinstva iste nacionalne pripadnosti.

Drugi je varijetet domaćinstvo mješovitog konfesionalnog sastava, dakle, domaćinstvo čiji članovi mogu pripadati raznim vjeroispovijestima i konfesijama, odnosno u kojima ima pripadnika različitih religija, konfesija i ateista.

U tom smislu za nas su bitne sljedeće religije i konfesije:

- a) islamska;
- b) pravoslavna;
- c) katolička;
- d) jevrejska;
- e) ostale (Jehovini svjedoci i sl.);
- f) bez religijskog opredjeljenja;
- g) ateisti;
- h) ostali.

### - **Nacionalna pripadnost**

Terminu religija, pa time i terminu nacionalna pripadnost pripisuju se razni pojmovni sadržaji. U našem istraživanju kao pokazatelj nacionalne pripadnosti usvojit ćemo iskaz o osjećaju pripadnosti određenoj naciji, odnosno nacionalnoj manjini.

Predmet istraživanja je žrtva zločina i po nacionalnoj pripadnosti, čime je već zadata i jasna mogućnost izvođenja sljedeće klasifikacije:

- a) Bošnjaci;
- b) Srbi;
- c) Hrvati;
- d) Jevreji;
- e) Jugoslaveni;
- f) Ostali.

#### - Boravišni status žrtve

Imajući u vidu vrijeme kada je lice – žrtva, predstavnik, član došao u grad Sarajevo, što je povezano i sa procesom nastajanja i razvoja domaćinstva, možemo razlikovati domicilno domaćinstvo i u ratnim okolnostima pridošlo (raseljeno) domaćinstvo. Tako možemo oformiti klasifikaciju:

- a) domicilno lice;
- b) raseljeno lice;
- c) izbjeglo lice.

Dužni smo napomenuti da kao **domicilno** tretiramo ono lice i domaćinstvo koje je u Sarajevu živjelo i prije 1991, odnosno 1992; **raseljeno** – ono lice koje je došlo, odnosno koje se doselilo iz unutrašnjosti na područje grada Sarajeva u periodu 1992-1996, te izbjeglo lice je ono koje se u posmatranom vremenskom periodu nastanilo na području grada Sarajeva iz država okruženja, i dr.

- **Dimenzije zločina** predstavljaju akumulaciju raznovrsnih oblika zločina u raznim dimenzijama subjekta – žrtve i mogu se odnositi na sve segmente društvenog života. To su razlozi da se orijentišemo na sljedeće bitne oblike zločina: subjekta – žrtve:

- a) ubistva;
- b) invalidnost različite vrste, stepena i trajnosti;
- c) teški oblici psihičke poremećenosti;
- d) teški oblici društvenog osujećenja (npr. školovanje, napredovanje u službi, gubljenje društvenog statusa, gubitak sistema orijentacionih vrijednosti) i dr.

U ovom momentu nemoguće je sagledati sve modalitete i dimenzije zločina, te će se po sakupljanju podataka rekonstruisati izložena klasifikacija.

Fundamentalne, odnosno bazične **kategorije žrtava** zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u ovom istraživanju se tretiraju i iskazuju dihotomnom klasifikacijom i to:

1. zaštićena lica i zaštićeni objekti; i
2. nezaštićena lica i vojni objekti, odnosno vojni ciljevi.

Pojam **zaštićenih lica** obuhvata:

1. civile i civilno stanovništvo;
2. borce – ranjenike, bolesnike i brodolomce;
3. borce – ratne zarobljenike;
4. medicinsko, bolničko i vjersko osoblje, pripadnike oružanih snaga;
5. borci – nestali u direktnim borbenim dejstvima (borbenim operacijama);
6. parlamentar, pripadnik oružanih snaga.

Polazeći od osnovnih odredbi međunarodnih konvencija, kao i drugih izvora relevantnog pravnog korpusa humanitarnog prava, a koje se bave pitanjem **statusa žrtava**, evidentna su samo dva izvedena pojma: **civil** i **borac**, koji se mogu otkriti, identifikovati, utvrditi i konstatovati u društvenoj realnosti.

Jedno od najsloženijih i najosjetljivijih pitanja u kontekstu izvršenih zločina je pitanje utvrđivanja **oblika zločina** i **načina izvršenja zločina**. Oblike zločina i načine izvršenja zločina svrstavamo u osnovne i bitne kategorijalne pojmove. Navedene pojmove i termine nužno je definisati sa stanovišta izvršioca, žrtve i njihovog međusobnog odnosa.

Polazeći od načina izvršenja zločina i oblika zločina, **pod načinom** podrazumijevamo namjerne, organizovane, sistematske, ciljane i svrshodne radnje i sredstva, koje preduzimaju razni subjekti u ostvarivanju planirane namjere - cilja, dok se **pod oblicima** shvataju postupci u (iz)vršenju konkretnih radnji i primjeni sredstava.

Imajući u vidu naziv – temu naučnoistraživačkog projekta, problem i predmet istraživanja, **oblik zločina** razumijemo i shvatamo kao neposredne ili (i) posredne mani-

festacije očiglednih i evidentnih mogućih, odnosno vjerovatnih, jednostavnih, složenih i najtežih raznovrsnih posljedica kod žrtava zločina, koje su nastale primjenom određenih načina, radnji, sredstava i postupaka izvršioca zločina.

Prema tome, u procesu otkrivanja, identifikovanja i konstatovanja oblika zločina i načina izvršenja zločina dolazimo pomoću pitanja: za oblik – **šta** se to dogodilo, a za utvrđivanje načina odgovorom na pitanje – **kako** se to dogodilo.

Analogno izloženim stanovištima i iskazanim operacionalnim definicijama pojmova **oblik zločina** i **način izvršenja zločina**, kao i **način** izvršenja zločina i **oblik** zločina, može se primijetiti da su oni uslovljeni, međuzavisni i prožeti, ali i da postoji očigledna veza i odnos između pojmova i termina **oblici** i **načini** rezultata izvršenog zločina sa načinima i oblicima izvršenja. Njihovo shvatanje, definisanje, tumačenje i objašnjenje jedino se može potpunije ostvarivati posmatranjem u relacijama odnosa uzrok – posljedica, šta i kako se nešto dogodilo! Nažalost, mnogi istraživači ne prave pojmovnu razliku između oblika zločina i načina izvršenja zločina i njihovog međusobnog odnosa, tretirajući ih kao sinonimne pojmove. Međutim, pojmovni se sadržaji korištenih riječi razlikuju, kao što se razlikuju i termini kojima se oni iskazuju.

- **Oblici zločina**, imajući u vidu naprijed izložene definicije, mogu se klasifikovati polazeći od kriterija sadržaja i oblika neposrednih i posredovanih manifestovanih posljedica. To su sljedeći oblici zločina:

- ubijanje (ubistvo)
- ranjavanje
- zarobljavanje
- zatočeništvo
- zatvaranje
- pritvaranje
- silovanje
- seksualno (spolno) ropstvo
- seksualno nasilje
- prisilna prostitucija
- prisilna trudnoća
- prisilna sterilizacija

- nasilno premještanje djece iz jedne u drugu skupinu
- deportacija
- prisilno protjerivanje
- fizičko sakaćenje
- skrnavljenje ličnog dostojanstva
- izgladnjivanje
- izbjeglištvo
- raseljništvo
- prisilno nestajanje
- otmica lica
- progonstvo
- istrebljenje
- spaljivanje
- vođenje u “živi štit”
- vođenje na prisilni rad
- vođenje na lažno pogubljenje
- udaranje/batinjanje
- odvođenje u ropstvo
- prisiljavanje na lažno svjedočenje
- odstranjivanje, vađenje, lomljenje organa ili dijelova tijela
- uskraćivanje medicinske pomoći
- izgladnjivanje uskraćivanjem osnovnih sredstava za život (voda, hrana, higijena, san i dr.)
- povećanje mortaliteta stanovništva
- smanjenje prirodnog priraštaja stanovništva
- mučenje ili neljudsko (nehumano) postupanje
- namjerno izazivanje velikih patnji
- nanošenje ozbiljnih povreda tijelu ili zdravlju
- upotreba zabranjene municije
- upotreba zabranjenog oružja
- upotreba zabranjenih bojnih otrova

- teška psihička (duševna) povreda
- namjerno nametanje teških životnih uslova
- nametanje mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
- pljačkanje (pljačka)
- uništavanje i prisvajanje imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
- neki drugi .....
- nepoznat

- **Način izvršenja zločina**, imajući u vidu ranije iznijetu definiciju, shvatamo kao način na koji je došlo do posljedica zločina, polazeći od upotrijebljenih radnji i sredstava koje u ovom slučaju definišemo kao sintetički i integralni kriterij na osnovu kojeg izvodimo sljedeću klasifikaciju:

a) **za zaštićena lica**

- strijeljanjem
- klanjem
- granatiranjem
- od mine
- bombardovanjem
- od pješadijskog naoružanja
- od snajpera
- spaljivanjem (živog lica)
- zatočenjem
- davljenjem
- bacanjem živog lica u rijeku
- bacanjem u jamu živog lica
- ubijanjem u “živom štitu”
- ranjavanjem u “živom štitu”
- ubijanjem na prisilnom radu
- ranjavanjem na prisilnom radu
- udaranjem/batiranjem po glavi
- udaranjem/batiranjem po grudima



- udaranjem/batinanjem po leđima
- udaranjem/batinanjem po tabanima
- udaranjem/batinanjem po ušima
- deportovanjem
- prisilnim protjerivanjem
- raseljavanjem
- držanjem u ropstvu
- držanjem kao taoca
- prisilnim nestankom
- otmicom lica
- silovanjem
- seksualnim (spolnim) ropstvom
- prisilnom prostitucijom
- prisilnom trudnoćom
- seksualnim nasiljem
- prisilnom sterilizacijom
- prijetnjom ubistva najmilijih
- prijetnjom mučenja najmilijih
- prijetnjom ranjavanja najmilijih
- prijetnjom mučenja drugih
- vezivanjem, specijalnobolnim vezivanjem
- vješanjem
- elektrošokom
- paljenjem/prženjem dijelova tijela (cigaretom i dr.)
- sakaćenjem
- lomljenjem i vađenjem zdravih zuba
- soljenjem živih rana
- držanjem u ekstremno teškim uvjetima
- zarezivanjem tijela (tetovaža)
- zastrašivanjem
- zlostavljanjem

- uskraćivanjem medicinske pomoći
- izgladnjivanjem uskraćivanja osnovnih sredstava za život (voda, hrana, higijena, san i dr.)
- kontaminiranjem
- povećavanjem mortaliteta stanovništva
- smanjenjem prirodnog priraštaja stanovništva
- mučenjem ili neljudskim postupanjem
- namjernim izazivanjem velikih patnji
- upotrebom zabranjene municije
- upotrebom zabranjenog oružja
- upotrebom zabranjenih bojnih otrova
- teškom psihičkom (duševnom) povredom
- namjernim nametanjem teških životnih uvjeta
- nametanjem mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
- pljačkanjem
- uništavanjem i prisvajanjem imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
- neki drugi .....
- nepoznat

**b) za zaštićene civilne objekte**

- 1) granatiranjem
- 2) spaljivanjem
- 3) bombardovanjem
- 4) miniranjem
- 5) neki drugi .....
- 6) nepoznat

- **Vrijeme izvršenja zločina** posmatrano kao društveno, odnosno vrijeme koje je precizno određeno kalendarski, tj. astronomskim vremenom: 1. mart 1992 - 19. mart 1996.

U okviru definisanog vremenskog perioda isti možemo klasifikovati po danima, mjesecima i godinama. Ovo polazište upućuje nas na cjelishodnost sljedeće klasifikacije:

- a) 1992. – po mjesecima;
- b) 1993. – po mjesecima;
- c) 1994. – po mjesecima;
- d) 1995. – po mjesecima;
- e) 1996. – po mjesecima (januar, februar i mart).

- **Mjesto izvršenja zločina** potrebno je razlikovati od prostora vršenja zločina.

Pod mjestom izvršenja zločina podrazumijevamo konkretno i precizno navedenu lokaciju koja je osnova sljedećih klasifikacija:

- |            |   |
|------------|---|
| 1) a) selo | 2) - u dvorištu kuće/stana (kojoj i gdje .....          |
| b) naselje | - na ulici (kojoj .....                                 |
| c) općina  | - u stanu (adresa .....                                 |
| d) grad    | - u kući (adresa kuće .....                             |
|            | - u logoru (kojem, naziv .....                          |
|            | - u zatvoru (kojem .....                                |
|            | - u pritvoru (kojem .....                               |
|            | - na stratištu (kojem .....                             |
|            | - u zbjegu (gdje i u kojem .....                        |
|            | - na fakultetu (kojem, adresa .....                     |
|            | - u školi (kojoj, adresa .....                          |
|            | - na radnom mjestu (kojem .....                         |
|            | - na prisilnom radu (gdje .....                         |
|            | - u zdravstvenoj ustanovi (kojoj .....                  |
|            | - na livadi, njivi, bašči (u blizini kojeg mjesta ..... |
|            | - na dženazi – pogrebu (gdje .....                      |
|            | - u redu za vodu (gdje .....                            |
|            | - u redu za hljeb (gdje .....                           |
|            | - u redu za humanitarnu pomoć (gdje .....               |
|            | - u dječijoj igri (gdje .....                           |
|            | - na pijaci (koja .....                                 |
|            | - na tržnici (koja .....                                |
|            | - u bogomolji (kojoj .....                              |

- u konvoju (gdje .....
- u gradskom saobraćaju (gdje .....
- u ugostiteljskom objektu (gdje .....
- u skloništu (kojem i gdje .....
- neko drugo .....
- nepoznato

Svojstvo relevantnosti dokumenata determiniraju sljedeći činioci:

- a) autor dokumenta;
- b) izvornost;
- c) predmetnost sadržaja dokumenta;
- d) vrijeme i mjesto nastanka dokumenta;
- e) valjanost;
- f) vjerodostojnost i
- g) pouzdanost dokumenta.

Jedan od osnovnih pojmova u ovom istraživanju je i **dokument**. Pod pojmom dokumenta, u najopćijem smislu riječi, može se smatrati svaka stvar i predmet koji sadržajem, formom i sastavom može biti izvor obavještenja. U našem slučaju to je **relevantni dokument** nastao u periodu determinisanim predmetom istraživanja, određenog sadržaja i forme, izdat od nadležnog ovlaštenog organa, koji omogućuje i obezbjeđuje – u cjelini ili djelimično, osnovne identifikacione podatke o licu – žrtvi zločina, njegovim obilježjima, svojstvima; događaju izvršenog zločina, načinu, mjestu, vremenu i dimenzijama zločina i dr.

## 2.2. Operacionalno određenje predmeta istraživanja

Operacionalno određenje predmeta istraživanja i njegovi činioci determiniraju polje i zadatke istraživanja. Takvo određenje osnova je izvođenja ciljeva istraživanja (mogući i očekivani nivo ostvarivanja naučnog saznanja), uspostavljanja hipotetičkog okvira istraživanja – hipoteza i indikatora, konstituisanja validnih i prodornih instrumenata pribavljanja podataka.

### 2.2.1. Činioci sadržaja predmeta istraživanja

Bitni činioci sadržaja predmeta istraživanja svoj osnov imaju u shvatanju i artikulaciji općeg modela predmeta istraživanja društvenih pojava i procesa adaptiranih specifičnim odredbama konkretnog predmeta istraživanja, s jedne strane, te formulacije problema (posebno njegovog dijela - hipotetički stavovi) i teorijskog određenja predmeta, s druge strane.

Prvi činilac predmeta istraživanja jesu **uvjeti** vršenja zločina koje možemo shvatiti dvostruko:

- prvo, to su opći društveni, historijski, politički, vojni, socijalni, ekonomski, kulturni i dr. i
- drugo, sadržaj, obim, intenzitet i oblici ratnih i drugih dejstava koja su najneposrednije utjecala na žrtve zločina - lica i objekata pod posebnom zaštitom međunarodnog prava.

**Subjekti** nad kojima je izvršen zločin su zaštićena lica i zaštićeni objekti raznih obilježja, svojstava i karakteristika. Oni su u vrijeme izvršenja zločina imali razne uloge i statuse koji su različiti u odnosu na uobičajene mirnodopske društvene uloge i statuse i (ili) su komplementarni ili su u mnogim bitnim odredbama isti.

Konkretni zadaci subjekata – žrtava zločina proizlaze iz njihove uloge i statusa koga su imali u periodu od 1992. do 1996. Izvršavanje datih zadataka povezano je sa određenim motivima, interesima i ciljevima, a što je u neposrednoj vezi sa zločinima.

Subjekti – žrtve zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i njihov status je u osnovi povezan sa oblicima zločina i načinima izvršenja zločina.

U okviru općeg modela predmeta istraživanja su i **posljedice** izvršenog zločina, raznovrsnih sadržaja i formi, intenziteta, neposredno manifestiranih i najtežih ili (i) posredno i odloženo dugoročno manifestiranih po subjekte – žrtve.

Navedeni specifični segmentarni dijelovi predmeta istraživanja i njihovi elementarni činioci nisu u potpunosti u ovom slučaju neposredni predmet istraživanja. Najneposredniji predmet istraživanja jesu **kategorije žrtava zločina (lica i objekti pod posebnom zaštitom međunarodnog prava)**, svojstva, osobine i karakteristike žrtava zločina, status žrtava

zločina, oblici zločina i načini izvršenja zločina, povezani sa odredbama vremena i prostora izvršenog zločina.

### 2.2.2. Prostorno određenje predmeta istraživanja

Istraživanja će obuhvatiti **područje Grada Sarajeva**, definisano Statutom Grada Sarajeva iz 1982. godine. Područje Grada Sarajeva iz prethodno navedenog perioda obuhvata 10 gradskih opština: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Vogošća, Ilijaš, Hadžići, Trnovo i Pale. Na tom je području (ukupne površine od 1.536 km<sup>2</sup>), prema relevantnim statističkim podacima, živjelo ukupno 527.049 stanovnika, od čega: 157.143 (29,82 %) Srba; 34.873 (6,62 %) Hrvata; 259.470 (49,23 %) Muslimana/Bošnjaka; 56.470 (10,71 %) Jugoslovena i 19.093 (3,62 %) Ostalih.<sup>3</sup>

Jedinstveno definisan prostor istraživanja u periodu od 1. marta 1992 do 19. marta 1996. je bio nasilno podijeljen i nalazio se pod kontrolom različitih oružanih formacija. Tada su na području grada Sarajeva djelovale, uglavnom, dvije korpusne formacije: Sarajevsko-romanijski korpus Vojske Republike Srpske i 1. korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine. Četvrti korpus JNA i druge komande, jedinice i ustanove Oružanih snaga SFRJ/SRJ, odnosno Sarajevsko-romanijski korpus VRS, bio je glavninom razmješten **“na linijama sukoba koje su činile taj ‘unutrašnji krug’, dužine oko 55 km”**, odnosno linije opsade urbanog jezgra Grada Sarajeva, a pomoćne jedinice **“nalazile su se u takozvanom vanjskom krugu sarajevskog fronta, dužine oko 180 kilometara”**. Snage 1. korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine bile su raspoređene **“unutar linije sukoba oko Sarajeva”**. Tokom 1992. do 1995. linije sukoba su ostale relativno nepromijenjene.<sup>4</sup>

U opsadi užeg jezgra grada živjelo je oko 340.000 stanovnika<sup>5</sup> koji su čitavo vrijeme držani u opsadi i bili izloženi intenzivnoj artiljerijskoj i snajperskoj vatri, te svim oblicima nečovječnog načina vođenja rata protiv civilnog stanovništva.<sup>6</sup>

<sup>3</sup> NACIONALNI SASTAV STANOVNIŠTVA, *Rezultati za Republiku po opštinama i naseljenim mjestima 1991*, Statistički bilten, br. 234, Državni zavod za statistiku Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, decembar 1993, str. 7-14.

<sup>4</sup> ICTY, TUŽILAC PROTIV STANISLAVA GALIĆA, PRESUDA I MIŠLJENJE, Hag, 5. decembar 2003.

<sup>5</sup> ICTY, TUŽILAC PROTIV STANISLAVA GALIĆA, E. Tabeau, M. Zoltkowski i J. Bijak, *Ljudski gubici tokom ‘opsade’ Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. avgusta 1994*, Izvještaj o istraživanju za potrebe predmeta STANISLAV GALIĆ (IT-98-29-1), Hag, 10. maj 2002; ICTY, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA (IT-02-54), E. Tabeau, J. Bijak i N. Lončarić, *Broj žrtava u opsadi Sarajeva od*

U Gradu su se nalazili Štab UNPROFOR-a, zadužen za “Sektor Sarajevo”, i najmanje tri vojna bataljona (Francuski, Ukrajinski i Egipatski) sa preko 2.000 vojnika. Mandat mu je bio zaštita Aerodroma, a od 14. septembra 1992. i zaštita konvoja humanitarne pomoći. Pored toga, “Sektor Sarajevo” su nadgledali timovi vojnih posmatrača – UNMO, iz baza pod šifrovanim nazivom “LIMA” (smještene izvan grada, pokrivala je položaje Sarajevsko-romanijskog korpusa Vojske Republike Srpske) i “PAPA” (smještene u gradu, pokrivala je područje koje je kontrolisala Armija Republike Bosne i Hercegovine).<sup>7</sup>

### 2.2.3. *Vremensko određenje predmeta istraživanja*

Istraživanje obuhvata period od 1. marta 1992. do 19. marta 1996. godine.

### 2.2.4. *Disciplinarno određenje predmeta*

Osnove pristupa istraživanju su **multidisciplinarne**, pri čemu će se koristiti naučno-teorijska saznanja iz sociologije, politikologije, viktimologije, prava, historije, demografije i statistike, zatim nauke o socijalnom radu, kriminologije, psihologije, medicine i drugih nauka i naučnih disciplina. Međutim, ideja, istraživačka koncepcija i koncept demonstrirani su kroz interdisciplinarni naučnoistraživački projekt u funkciji potpunijeg shvatanja i boljeg razumijevanja uloge projekta u procesu naučnog istraživanja, njegovog organizovanja, realizacije, konstituisanja i prezentacije naučnih saznanja do kojih se došlo naučnim istraživanjem. Prema tome, imenovani problem istraživanja objektivno zahtijeva i upućuje primjenu specifičnih pravila u procesu konceptualizacije i izrade složenog naučnoistraživačkog projekta empirijskih istraživanja, koji se sastoji od više projekata u sastavu ili posebnih istraživanja, pri čemu je drukčiji pristup empirijskom istraživanju (interdisciplinarni), organizaciji i njegovoj realizaciji, kao i drugačiji model konstituisanja, izgradnje, predstavljanja, iskazivanja i naučne i društvene primjene rezultata istraživanja.

---

aprila 1992. do decembra 1995, Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka, Hag, 18. avgust 2003.

<sup>6</sup> Isto.

<sup>7</sup> ICTY, TUŽILAC PROTIV GALIĆA, PRESUDA I MIŠLJENJE, Hag, 5 decembar 2003.

### 3. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

#### 3.1. *Naučni ciljevi istraživanja*

Osnovni naučni cilj istraživanja je naučno otkriće, konstatovanje i naučna deskripcija zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu u periodu od 1. marta 1992. do 19. marta 1996, kao i lica koja do 1992. nisu bili stanovnici Sarajeva, a koja su u datom periodu zatekla na području Grada, te zaštićeni objekti. Na osnovu pribavljenih, sređenih i obrađenih podataka neophodno je izvesti određene klasifikacije i tipologizacije žrtava po relevantnim obilježjima i svojstvima.

#### 3.2. *Društveni ciljevi istraživanja*

Društveni cilj istraživanja je izgradnja naučne osnove prema čijoj upotrebi će se opredijeliti društveni subjekti po vlastitom izboru (posebno Naručilac istraživanja).

Društveni ciljevi u ovom slučaju mogu doprinosti i informativnoj i inicijativnoj funkciji proučavanja utvrđivanjem, dijagnosticiranjem i konstatiranjem naučne istine.

Istraživanje treba obezbijediti **naučnu istinu** o zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava nad stanovništvom, besmislenosti i pogubnosti oružanih sukoba, posljedicama koje su oni proizveli - neposredno i posredno, te u konačnom izbjeći sve manipulacije i zloupotrebe žrtava u političke svrhe, posebno uvećavanjem, minimiziranjem ili relativizacijom broja žrtava i tako biti stimulator i inicijator utvrđivanja istine, zadovoljenja pravde i ostvarivanja stabilnog mira i jačanja međusobnog povjerenja u Bosni i Hercegovini i okruženju.



## 4. HIPOTEZE

U ovom istraživanju potrebno je utvrditi postulate kao osnovne bitne stavove na kojima zasnivamo postavke, osnovane pretpostavke i pristupe procesu sticanja naučnog saznanja u naučnom istraživanju. Osnovni postulati ovog istraživanja proizilaze iz činjenica:

- U Sarajevu su je u periodu od 1992. do 1996. nad stanovništvom izvršeni brojni oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava raznih svojstava, osobina i karakteristika, kao i lica koja do 1992. nisu bila stanovnici Sarajeva, a koji su se u datom periodu zatekli na području Grada. U tom su periodu u Sarajevu izvršeni i mnogi zločini nad civilnim objektima pod posebnom zaštitom međunarodnog prava.
- Sprovedenjem zabranjenog opsadnog načina ratovanja u Sarajevu je vršena koordinirana, dugotrajna, rasprostranjena i sistematska kampanja (vojna strategija) granatiranja civilnih područja, objekata i civilnog stanovništva iz artiljerijskog, minobacačkog i pješadijskog oružja. Granatiranjem i snajperskim djelovanjem ubijeno je i ranjeno na hiljade civila oba pola i svih starosnih dobi, uključujući djecu i starce. Time je vršen i teror nad civilnim stanovništvom, nanoseći mu tjelesne i psihičke patnje, usljed čega je veliki dio civilnog stanovništva živio u strahu, od čega su neki i umirali.<sup>8</sup>
- Civili su namjerno gađani dok su se bavili egzistencijalnim poslovima ili se nalazili na civilnim lokacijama. Civili su gađani na sahranama, u kolima hitne pomoći, bolnicama, tramvajima i autobusima, dok su se vozili s autom ili biciklom, kod kuće, dok su obrađivali vrtove, na ulici, u redovima za vodu, hljeb i ogrijev i drugim poslovima i povodima. Gađana su čak i djeca u školama ili dok su se igrala napolju.<sup>9</sup>
- U Sarajevu je u periodu od 1992. do 1996. došlo do bitne promjene socio-demografske strukture stanovništva.

### 4.1. *Generalna hipoteza*

<sup>8</sup> ICTY, TUŽILAC PROTIV GALIĆA, PRESUDA I MIŠLJENJE, Hag, 5. decembar 2003.

<sup>9</sup> Isto.

Generalnu hipotezu istraživanja možemo iskazati sljedećim stavom: obim, sastav i struktura žrtava se razlikuju po bitnim obilježjima, događajima i događanjima, oblicima, načinima i dimenzijama vršenja zločina na pojedinim područjima, odnosno dijelovima grada Sarajeva (u opsadi i van opsade), i u pojedinim godinama – periodu od 1992. do 1996.

4.2. **Broj, sastav i struktura** žrtava po bitnim obilježjima različiti su na pojedinim područjima Grada i u određenim godinama perioda posmatranja.

4.2.1. Strukturne promjene žrtava ogledaju se u promjenama broja i sastava stanovništva, naročito prema starosti, obrazovanju i nacionalno-religijskoj pripadnosti.

*Indikatori:* iskaz predstavnika domaćinstva određenog sadržaja o obilježjima žrtve, člana domaćinstva i relevantni dokumenti nadležnih institucija iz perioda 1992. do 1996.

4.2.2. Broj i struktura žrtava po određenim obilježjima na pojedinim područjima Grada su srazmjerni sastavu i strukturi stanovništva koje živi na tom području.

*Indikator:* Popis stanovništva iz 1991. po bitnim obilježjima i relevantna dokumenta nadležnih institucija iz perioda 1992. do 1996.

4.3. Osnovna svojstva i odredbe **oblika** zločina u gradu Sarajevu se se razlikuju po pojedinim područjima Grada i u pojedinim periodima, te događajima izvršenja zločina.

4.3.1. Osnovna svojstva oblika zločina u gradu Sarajevu se razlikuju po pojedinim područjima Grada i u pojedinim periodima, te događajima i događanjima vršenja zločina.

4.3.2. Odredbe oblika zločina su uslovljene i načinom, mjestom, vremenom i događajem izvršenja zločina.

*Indikator:* iskaz određenog sadržaja preživjele žrtve – lica ili svjedoka i relevantna dokumentacija.

4.4. Osnovne odlike **načina** izvršenja zločina u gradu Sarajevu razlikuju se po pojedinim područjima Grada i u pojedinim periodima, kao i događajima i događanjima vršenja zločina.

4.4.1. Način izvršenja zločina zavisi od intenziteta, oblika i načina borbenih dejstava, vremenskog perioda izvršenja zločina i područja – mjesta zločina.

*Indikator:* iskaz određenog sadržaja preživjele žrtve – lica ili svjedoka ukoliko je lice ubijeno, te relevantna dokumentacija nadležnih institucija iz perioda 1992. do 1996.

4.4.2. Način izvršenja zločina zavisi od događaja i okolnosti u kojem je zločin izvršen.

*Indikator:* iskaz određenog sadržaja kompetetnih subjekata - žrtve ili svjedok (ukoliko je lice ubijeno), te relevantna dokumenta iz perioda 1992. do 1996.

4.4.3. Način izvršenja zločina zavisi od formalne uloge i statusa žrtve, a naročito od faktičkog izvršavanja zadatka u određenim okolnostima, određenom vremenu i prostoru.

4.5. **Dimenzije zločina** u kvalitativnom i kvantitativnom pogledu razlikuju se u pojedinim periodima i na pojedinim dijelovima – područjima Grada, te zavise od svojstava i obilježja žrtava, kao i načina i događaja u kojem je izvršen zločin.

4.5.1. Najteže posljedice zločina snosila su civilna lica raznovrsnih svojstava, osobina i karakteristika.

*Indikator:* iskaz odgovarajućeg sadržaja predstavnika domaćinstava i relevantna dokumentacija.

4.5.2. Značajne posljedice zločina snosila su lica muškog spola, nižeg i srednjeg stepena obrazovanja i određene konfesionalne i nacionalne pripadnosti neposredno angažovana u izvođenju borbenih akcija.

*Indikator:* relevantna dokumentacija nadležnih institucija iz perioda 1992. do 1996: evidencije jedinica (brojno stanje jedinica), platni spiskovi jedinica, vojno-evidencioni obrazac - VOB-8 i drugi dokumenti.

4.5.3. Kontinuirano i permanentno bili su izloženi zločinima i objekti pod posebnom zaštitom međunarodnog prava.

*Indikator:* relevantna dokumentacija nadležnih institucija.

## 5. NAČIN ISTRAŽIVANJA

Svojstva empirijskog longitudinalnog dijagnostičkog istraživanja uslovljavaju izbor pristupa, naučnih metoda i tehnika istraživanja. Pristup ovom istraživanju nije determinisan nijednim posebnim teorijsko-metodološkim pravcem, već je integralno sintetički.

Saglasno tome, u ovom istraživanju primjenjuju se neposredno tri opštenaučne metode: statistička, metoda modelovanja i hipotetičko-deduktivna metoda uz istovremenu primjenu faznih komparacija.

Primjena ovih opštenaučnih metoda zahtijeva u svim etapama i fazama istraživanja intezivno korištenje svih osnovnih, posebnih, analitičkih i sintetičkih metoda.

Svojstva društvene pojave i njena složenost nametnula su dvije metode prikupljanja, odnosno pribavljanja podataka, i to: **ispitivanje** kao najprorodniju metodu prikupljanja podataka i **metodu analize** sadržaja relevantnih dokumenata, a opravdano je koristiti i **posmatranje**.

Kao tehnika metode ispitivanja primijenice se **usmjereni orijentacioni intervju**, pri čemu će naučna strategija organizacije i sistematizacije pitanja biti izvršena po modelu baterija pitanja formulisanih, očekivanih odgovora. Opredjeljenje o mogućnosti predviđanja određenih odgovora i njihove formulacije, je zasnovano na teorijskom poznavanju predmeta istraživanja i rezultata srodnih istraživanja, pri čemu kod nekih pitanja biće predviđen i modalitet **nešto drugo, šta** - pošto nije moguće iskazanu formulaciju ispitanika podvesti ni pod jedan predviđeni modalitet. Na ovaj način se znatno povećavaju mogućnosti izrade plana sređivanja i obrade podataka, brzine pribavljanja i obrade podataka i ekonomičnosti istraživanja.

Osnova za usmjereni orijentacioni intervju daje se u prilogu projekta istraživanja.

Osnova za naučni razgovor u ovom intervjuu sadrži psihološku i logičku, odnosno naučnu strategiju. Psihološka strategija je usmjerena na otklanjanje psihičkih barijera u obavljanju intervjuja i osnovne odredbe o tome date su u **Uputstvu o ponašanju intervjuera pri intervjuisanju**.

Naučna, odnosno logička strategija, je izražena kroz organizaciju pitanja i odgovora, kako je već prethodno navedeno, na principu baterije.

S obzirom da istraživanje obuhvata sve aspekte, svojstva i odredbe zločina nad cijelom populacijom na predratnoj teritoriji grada Sarajeva (princip statističkog popisa), odnosno potpune indukcije, nije potrebno formirati nikakav uzorak.

Pored metode ispitivanja u procesu pribavljanja podataka koristiće se metoda posmatranja i metoda analize sadržaja dokumenata nadležnih institucija iz perioda 1992. do 1996. kroz tehniku kvantitativne analize, koja zahtijeva izradu kodeksa, pojmova i šifara i evidencionog lista koji sadrži popis pojmova i iskaza, kao i mjesto za upisivanje odgovora.

Statički kodeks pojmova i šifara i zatvoreni evidencioni list za kvantitativnu analizu sadržaja dokumenata nadležnih institucija daje se u prilogu projekta istraživanja.

U svakoj vrsti i tipu istraživanja, bilo da je ono naučno-teorijsko ili naučno-empirijsko ili ima svojstva pretežnosti jednog od dva navedena, nužno je pribavljanje raznovrsnih podataka o predmetu istraživanja, a u skladu sa ciljevima istraživanja i naučnim hipotezama koje će biti testirane – dokazane ili konfirmirane na osnovu sređivanja i obrade podataka i njihove analize. Stoga je od posebnog značaja utvrđivanje procedure i mehanizama kontrole podataka u procesu njihovog pribavljanja prije nego što se oni započnu unositi u bazu podataka, mada i u samom procesu obrade oni opet podliježu svojevrsnoj kontroli, da ne bi ušli u zamku utvrđivanja matematičko-statističkog, a ne primarno logičkog sadržaja podataka i njihove tačnosti i istinitosti, koji su tek onda validna osnova primjene statističkih tehnika i utvrđivanja značenja i tumačenja istih.

Imajući u vidu složenost predmeta istraživanja, njegovu prostornu distribuciju i višestruku i višeslojnu neposrednu i posrednu manifestovanost, kao i postojanje više izvora i korištenje više instrumenata određenih metoda pribavljanja podataka, to nas dodatno obavezuje na opis procedure logičko/tehničke kontrole, u svim etapama i fazama pripreme, organizovanja, realizacije i konstituisanja naučnog saznanja ostvarenog naučnim istraživanjem:

1. Prije primjene instrumenata u procesu pribavljanja podataka neophodno je izvršiti izbor i selekciju **istraživača** za primjenu određenih instrumenata na empirijske i teorijske izvore podataka kroz proces realizacije programa obuke za istraživačke poslove, a u skladu sa Projektom istraživanja;
2. Empirijske i činjenične podatke od predstavnika domaćinstava istraživači će prikupljati na terenu u **istraživačkom paru**, koji čine lica različite nacionalnosti;

3. Sve iskaze predstavnika domaćinstava ili one bitne koji se odnose na identifikaciju lica, status, boravišni status, način stradanja, itd., neophodno je da empirijski izvor podataka potkrijepi **odgovarajućim relevantnim dokumentima**;
4. Kontrolu pribavljanja podataka na terenu sprovodiće **kontrolori**, čiji je to primarni zadatak, kao i utvrđivanje odgovornog rada istraživača u procesu prikupljanja podataka;
5. Sve obrasce – osnove za intervju prikupiti po mjesnim zajednicama i opštinama, te ih sukcesivno **dostavljati** preko odgovornih lica u centar za unos i obradu podataka;
6. Prema karakteristikama instrumenata – osnove za usmjereni orijentacioni intervju i zatvorenog evidencionog obrasca kreirati **baze za unos podataka**;
7. Podaci se, nakon završetka terenskog istraživanja, mogu prikupljati i u sjedištu istraživačkog tima (rukovodstva istraživanja), pri čemu je nužno poštovati sljedeća pravila:
  - a) podaci se evidentiraju samo u isti **instrument** pomoću kojeg se pribavljaju podaci i na terenu;
  - b) podatke unose članovi istraživačkog tima (rukovodstva istraživanja) ili istraživači **samo u paru, tj. lica različite nacionalnosti**;
  - c) podatke daju članovi uže porodice odnosno porodičnog domaćinstva, uz prethodno utvrđeni identitet pomoću lične karte, pri čemu će iskaze određenog sadržaja iznositi davanjem na uvid i prilaganjem odgovarajuće relevantne dokumentacije, kao sastavnog dijela instrumenta – osnove za intervju.

Nakon što se završi prikupljanje podataka, a prije njihovog unosa i obrade, važno je izvršiti određena poređenja podataka pribavljenih metodama ispitivanja, posmatranja i analize sadržaja dokumenata. Cilj poređenja je utvrđivanje istinitosti sadržaja do kojeg se došlo primjenom različitih metoda prikupljanja podataka. U tom smislu moguće su sljedeće situacije:

- a) podaci o bitnim sadržajima, odredbama, svojstvima i karakteristikama predmeta istraživanja se u potpunosti ili pretežno slažu, te se oni, sa stanovišta validnosti i

- reliabilnosti mogu smatrati pouzdanim - tačnim i istinitim i kao takvi mogu biti predmet obrade i analize;
- b) podaci o bitnim sadržajima predmeta istraživanja postoje samo na osnovu relevantne dokumentacije iz perioda 1992–1996., što je dovoljan osnov i razlog da se mogu podvrgnuti obradi i analizi;
  - c) podaci o bitnim sadržajima predmeta istraživanja su obezbijeđeni samo pomoću intervjua. U tom slučaju ti podaci podliježu strukturalnoj i strukturalno – funkcionalnoj analizi koju će obaviti članovi istraživačkog tima – rukovodstva istraživanja, uz nastojanje da se za neke osjetljive segmente predmeta istraživanja obezbijede podaci iz nekih od relevantnih dokumenata iz perioda 1992–1996, koji bi potvrdili usmeno date iskaze od strane ispitanika, odnosno na taj način ispunili u određenoj mjeri zahtjeve validnosti za daljnju proceduru obrade i analize;
  - d) u situaciji postojanja evidentne različitosti sadržaja podataka pribavljenim metodama ispitivanja i analize sadržaja dokumenata prednost imaju podaci relevantnih dokumenata, nastalih u periodu 1992–1996.

Primjenu postupaka i sredstava u procesu logičke i tehničke kontrole podataka dobijenih primjenom različitih metoda pribavljanja podataka (metode ispitivanja, metode posmatranja i metode analize sadržaja dokumenata) treba shvatiti u funkciji komplementarnosti podataka, odnosno njihove potpunosti, kontrole međusobnim poređenjem u cilju njihove validnosti, što je osnova za odgovarajuću pouzdanost, tačnost i istinitost podataka u procesu njihove obrade, analize, testiranja hipoteza i izvođenja zaključaka o predmetu, pojavi i istraživanju.

Osnovna intencija u ovom istraživanju zasniva se na potpunosti, vjerodostojnosti i istinitosti podataka, na osnovu kojih je jedino moguće doći do saznanja koje će dobiti status naučnog saznanja, odnosno naučne istine. Naučnu istinu u ovom istraživanju shvatamo kao ljudsko saznanje o predmetima naučnog mišljenja i naučnog istraživanja koje objektivno shvata i razumije predmete društvene realnosti onakve kakvi oni zaista jesu.

Vjerodostojne podatke za obradu i analizu možemo smatrati samo one (podatke) koji su, na osnovu **relevantnih dokaza** iz izvora različite provenijencije iz perioda 1992–1996, potvrđeni u osnovnim svojstvima kao isti. To naročito važi za podatke koji se

odnose na status lica koja su stradala u periodu od 1992. do 1996, pri čemu ne treba gubiti iz vida činjenicu da su predmet istraživanja, uglavnom, lica i objekti pod zaštitom međunarodnog prava.

U predmetnom istraživanju dokumenti se mogu klasifikovati prema složenom kriteriju, koji čine: autor, izvornost, predmetnost, vjerodostojnost i vrijeme nastanka. Polazeći od osnovnih postavki sadržanih u prethodno navedenom kriteriju, dokumente kao izvore podataka možemo klasifikovati na primarne i sekundarne.

U **primarne dokumente**, kao izvore podataka, ubrajamo one koji saopštavaju potpune ili (i) što potpunije i pouzdanije podatke, čiji su autori institucije, ustanove, organi vlasti i drugi relevantni i kompetentni individualni i kolektivni subjekti, domaći i međunarodni. To su: evidencije jedinica (brojna stanja jedinica); platni spiskovi jedinica; vojno-evidencioni obrazac - VOB-8; ratni i operativni dnevnic i jedinica; redovni i vanredni borbeni izvještaji; naređenja komandi jedinica i ustanova oružanih snaga; bilteni dnevnih događaja; razni izvještaji o događajima, radni izvještaji, itd.; depeše; obavještenja; bilteni bezbjednosnih događaja; periodični izvještaji; naredbe; analize rada – analitički izvještaji; službene zabilješke; spiskovi lica za razmjenu; informacije komandi jedinica i ustanova vojske i policije; upitnici za aktivna vojna lica na službi u oružanim snagama; rješenja komandi, jedinica i ustanova vojske; evidencioni list jedinica o pogibiji/ ranjavanju; knjige dežurstava jedinica; osmatrački dnevnic i jedinica; dokumenti pogrebnih društava o smrti; dokumenti zdravstvenih ustanova o smrti ili ranjavanju; podaci MKCK, ICTY-a i drugi izvori.

**Sekundarne dokumente**, kao izvore podataka, smatramo one koji svojim sadržajem, suštinom i formom nude relativno potpune i relativno pouzdane podatke, ali koji, primjenom principa komplementarnosti, sa primarnim izvorima, postaju značajan i pouzdan oslonac u prikupljanju i (ili) kontroli podataka, dobijenih od istraživača na terenu. U sekundarne dokumente, kao izvore podataka, ubrajamo: pisane i elektronske medije, određene dokumente raznih udruženja i nevladinih organizacija koje se bave raznovrsnim aspektima stradanja stanovništva, itd. Stoga sekundarne dokumente, kao izvore podataka, s pravom tretiramo kao posredovane izvore.

Planovi realizacije istraživanja i obrade podataka biće napravljeni poslije testiranja nacrtu naučne zamisli i instrumenata pribavljanja podataka.



## 6. NAUČNA I DRUŠTVENA OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA

### 6.1. *Naučna opravdanost istraživanja*

Naučna opravdanost istraživanja proizilazi iz značaja problema i predmeta istraživanja, te doprinosi naučnom i metodološkom saznanju. Već sada se može konstatovati da teorijsko određenje predmeta istraživanja znatno doprinosi izgradnji teorijske definicije zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i drugih teških povreda međunarodnog humanitarnog prava i teorije(a) o događajima, sadržaju, oblicima, načinu i dimenzijama zločina kao društvenoj pojavi, kao i saznanju određenih pravilnosti u odnosima svojstava žrtava i odredbi društvenog položaja sa oblicima zločina i načinima izvršenja zločina, na osnovu čega je moguće izgraditi određene kriterije klasifikacije i tipologizacije.

### 6.2. *Društvena opravdanost istraživanja*

Društvena opravdanost se ogleda u aktuelnom i potencijalnom doprinosu istraživanja u objektiviziranju, objektivnom shvatanju i tretiranju sadržaja, obima, intenziteta, rasprostranjenosti, dimenzijama i trajanju posljedica zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i drugih teških povreda međunarodnog humanitarnog prava, izbjegavanju manipulacija o obimu izvršenih zločina, smanjenju društvene napetosti i nepovjerenja u funkciji izgradnje trajnog i stabilnog mira, a ne zloupotrebe rezultata zločina, prvenstveno u političke i druge svrhe.

Ovo istraživanje i njegovi rezultati upravo trebaju doprinijeti organizaciji smislenih i svrsishodnih društvenih akcija od određenih struktura i nivoa vlasti u Sarajevu i Bosni i Hercegovini, i šire, u pravcu pomoći žrtvama zločina, iz čega i proistječe društvena opravdanost ovog istraživanja.

## **II**

# **INSTRUMENTARIJI**

## A. OSNOVA ZA USMJERENI ORIJENTACIONI INTERVJU

### I PODACI O ŽRTVI

1. **PREZIME (IME OCA) IME** .....
2. **DAN, MJESEC I GODINA ROĐENJA** .....
3. **JMBG** .....
4. **MJESTO ROĐENJA-OPĆINA** .....
5. **DRŽAVA** .....
6. **MJESTO STANOVANJA PO POPISU STANOVNIŠTVA IZ 1991.**
  - a) država .....
  - b) grad .....
  - c) općina .....
  - d) MZ .....
7. **MJESTO PREBIVALIŠTA U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**
  - a) država .....
  - b) grad .....
  - c) općina .....
  - d) MZ .....
8. **SPOL**      1) muški  
                    2) ženski
9. **STAROST U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**
  - 1) do 2 godine
  - 2) 2-4 godine
  - 3) 5-7 godina
  - 4) 7-12 godina

- 5) 12-16 godina
- 6) 16-18 godina
- 7) 18-21 godina
- 8) 22-35 godina
- 9) 36-55 godina
- 10) 56-65 godina
- 11) 66-75 godina
- 12) preko 75 godina

10. **BRAČNO, odnosno PORODIČNO STANJE U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**

- 1) oženjen
- 2) udata
- 3) udovac
- 4) udovica
- 5) razveden
- 6) razvedena
- 7) u neformalnoj zajednici
- 8) nešto drugo, šta .....
- 9) B.O.

11. **VRSTA I STEPEN OBRAZOVANJA U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**

- 1) nepismen
- 2) pismen bez škole
- 3) četverogodišnja osnovna
- 4) osmogodišnja osnovna
- 5) trogodišnja stručna srednja
- 6) četverogodišnja stručna srednja
  - 6.1) za proizvodna zanimanja srednja
  - 6.2) za uslužna zanimanja srednja
  - 6.3) za kulturna i administrativna zanimanja srednja
- 7) gimnazija opća
- 8) gimnazija specijalna (matematička, filološka...)
- 9) viša škola
  - 9.1) viša za proizvodna zanimanja
  - 9.2) viša za uslužna zanimanja
  - 9.3) viša za kulturno-administrativna zanimanja

10) visoka - fakultet

10.1) fakultet društvenog usmjerenja

10.2) fakultet tehničkog i prirodno-matematičkog usmjerenja

10.3) fakultet ostalih usmjerenja

11) specijalista-magistar

11.1) specijalista-magistar društvenog usmjerenja

11.2) specijalista-magistar tehničkog i prirodno-matematičkog usmjerenja

11.3) specijalista-magistar ostalih usmjerenja

12) doktor nauka

12.1) doktor nauka društvenog usmjerenja

12.2) doktor nauka tehničkog i prirodno-matematičkog usmjerenja

12.3) doktor nauka ostalih usmjerenja

13) akademik

## 12. **STRUČNO ZANIMANJE U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**

1) zemljoradnik (poljoprivrednik)

2) radnik bez kvalifikacija

3) polukvalifikovani

4) kvalifikovani

5) visokokvalifikovani

6) zaposlen u zanatstvu

7) zaposlen u saobraćaju

8) zaposlen u komunalnim djelatnostima

9) zaposlen na ekonomsko-računovodstvenim poslovima

10) zaposlen u obrazovanju

11) zaposlen u kulturno-umjetničkim djelatnostima

12) zaposlen u medicinskim djelatnostima

13) zaposlen u upravi i sudstvu

14) zaposlen u bezbjednosti (vojna, civilna)

15) samostalni vlasnici-poslovni ljudi

16) samostalne djelatnosti

17) umjetnik stvaralac

18) univerzitetski radnik i naučnik

19) profesionalni sportista

20) penzioner

- 21) učenik
- 22) student
- 23) domaćica
- 24) službenik
- 25) nešto drugo, šta .....

### 13. RELIGIJSKA PRIPADNOST

- 1) musliman
- 2) pravoslavac
- 3) katolik
- 4) jevrej
- 5) Jehovin svjedok
- 6) adventista
- 7) kosmopolita
- 8) budist
- 9) ateist
- 10) neopredijeljen
- 11) nešto drugo, šta .....

### 14. NACIONALNA PRIPADNOST

- 1) Bošnjak
- 2) Srbin
- 3) Hrvat
- 4) Jevrej
- 5) Rom
- 6) Crnogorac
- 7) Albanac
- 8) Slovenac
- 9) Makedonac
- 10) Jugosloven
- 11) Neopredijeljen
- 12) Nešto drugo, šta .....

### 15. BORAVIŠNI STATUS U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA

- 1) domicilno lice
- 2) raseljeno lice
- 3) izbjeglo lice

## 16. STATUS ŽRTVE U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA

### A) ZAŠTIĆENA LICA:

- 1) civil
- 2) pripadnici oružanih snaga:
  - a) medicinsko osoblje
  - b) bolničko osoblje
  - c) vjersko osoblje
  - d) parlamentar
  - e) borac – ratni zarobljenik
  - f) borac – ranjenik
  - g) borac – bolesnik
  - h) borac – brodolomac
  - i) borac – nestali

### B) NEZAŠTIĆENA LICA:

- 1) borac – stradao u direktnim borbenim dejstvima

## II 17. OBLICI ZLOČINA

- ubijanje (ubistvo)
- ranjavanje
- zarobljavanje
- zatočeništvo
- zatvaranje
- pritvaranje
- silovanje
- seksualno (spolno) ropstvo
- seksualno nasilje
- prisilna prostitucija
- prisilna trudnoća
- prisilna sterilizacija
- nasilno premještanje djece iz jedne u drugu skupinu
- deportacija
- prisilno protjerivanje
- fizičko sakaćenje
- sknavljenje ličnog dostojanstva
- izgladnjivanje

- izbjeglištvo
- raseljništvo
- prisilno nestajanje
- otmica lica
- progonstvo
- istrebljenje
- spaljivanje
- vođenje u "živi štit"
- vođenje na prisilni rad
- vođenje na lažno pogubljenje
- udaranje/batiranje
- odvođenje u ropstvo
- prisiljavanje na lažno svjedočenje
- odstranjivanje, vađenje, lomljenje organa ili dijelova tijela
- uskraćivanje medicinske pomoći
- izgladnjivanje uskraćivanjem osnovnih sredstava za život (voda, hrana, higijena, san i dr.)
- povećanje mortaliteta stanovništva
- smanjenje prirodnog priraštaja stanovništva
- mučenje ili neljudsko (nehumano) postupanje
- namjerno izazivanje velikih patnji
- nanošenje ozbiljnih povreda tijelu ili zdravlju
- diskriminacija
- upotreba zabranjene municije
- upotreba zabranjenog oružja
- upotreba zabranjenih bojnih otrova
- teška psihička (duševna) povreda
- namjerno nametanje teških životnih uvjeta
- nametanje mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
- pljačkanje (pljačka)
- uništavanje i prisvajanje imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
- neki drugi .....
- nepoznat



### III 18. NAČIN IZVRŠENJA ZLOČINA

- strijeljanjem
- klanjem
- granatiranjem
- od mine
- bombardovanjem
- od pješadijskog oružja
- od snajpera
- spaljivanjem (živog lica)
- zatočenjem
- davljenjem
- bacanjem živog lica u rijeku
- bacanjem u jamu živog lica
- ubijanjem u "živom štitu"
- ranjavanjem u "živom štitu"
- ubijanjem na prisilnom radu
- ranjavanjem na prisilnom radu
- udaranjem/batinanjem po glavi
- udaranjem/batinanjem po grudima
- udaranjem/batinanjem po leđima
- udaranjem/batinanjem po tabanima
- udaranjem/batinanjem po ušima
- deportovanjem
- prisilnim protjerivanjem
- raseljavanjem
- držanjem u ropstvu
- držanjem kao taoca
- prisilnim nestankom
- otmicom lica
- silovanjem
- seksualnim (spolnim) ropstvom
- prisilnom prostitucijom
- prisilnom trudnoćom
- seksualnim nasiljem
- prisilnom sterilizacijom
- prijetnjom ubistva najmilijih

- prijetnjom mučenja najmilijih
- prijetnjom ranjavanja najmilijih
- prijetnjom mučenja drugih
- vezivanjem, specijalno-bolnim vezivanjem
- vješanjem
- elektrošokom
- paljenjem/prženjem dijelova tijela (cigaretom i dr.)
- sakaćenjem
- lomljenjem i vađenjem zdravih zuba
- soljenjem živih rana
- držanjem u ekstremno teškim uvjetima
- zarezivanjem tijela (tetovaža)
- zastrašivanjem
- zlostavljanjem
- uskraćivanjem medicinske pomoći
- izgladnjavanjem uskraćivanja osnovnih sredstava za život (voda, hrana, higijena, san i dr.)
- kontaminiranjem
- povećavanjem mortaliteta stanovništva
- smanjenjem prirodnog priraštaja stanovništva
- mučenjem ili neljudskim postupanjem
- namjernim izazivanjem velikih patnji
- nanošenjem teških povreda tijelu ili zdravlju
- diskriminatorski
- upotrebom zabranjene municije
- upotrebom zabranjenog oružja
- upotrebom zabranjenih bojnih otrova
- teškom psihičkom (duševnom) povredom
- namjernim nametanjem teških životnih uvjeta
- nametanjem mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
- pljačkanjem
- uništavanjem i prisvajanjem imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
- neki drugi .....
- nepoznat

#### IV 19. VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA

DAN, MJESEC I I GODINA .....

DOBA DANA a) 00-06 h

b) 06-12 h

c) 12-18 h

d) 18-24 h

#### V 20. MJESTO IZVRŠENJA ZLOČINA

- |                  |  |
|------------------|--|
| 1) a) selo ..... | 2) - u dvorištu kuće/stana (koje i gdje .....        |
| b) MZ .....      | - na ulici (kojoj .....                              |
| c) općina .....  | - u stanu (kojem .....                               |
| d) grad .....    | - u kući (kojoj .....                                |
|                  | - na stratištu (kojem .....                          |
|                  | - u zbjegu (gdje .....                               |
|                  | - na fakultetu (kojem .....                          |
|                  | - u školi (kojoj .....                               |
|                  | - na radnom mjestu (gdje .....                       |
|                  | - na prisilnom radu (gdje .....                      |
|                  | - u zdravstvenoj ustanovi (kojoj i gdje ....)        |
|                  | - na livadi, njivi, bašti (gdje, opisati mjesto ...) |
|                  | - na dženazi – pogrebu (gdje .....                   |
|                  | - u redu za vodu (gdje .....                         |
|                  | - u redu za hljeb (gdje .....                        |
|                  | - u redu za humanitarnu pomoć (gdje .....            |
|                  | - na pijaci (gdje .....                              |
|                  | - na tržnici (gdje .....                             |
|                  | - u dječijoj igri (gdje .....                        |
|                  | - u konvoju (u kojem i gdje .....                    |
|                  | - u gradskom saobraćaju (gdje .....                  |
|                  | - u ugostiteljskom objektu (gdje .....               |
|                  | - neko drugo mjesto, koje .....                      |
|                  | - nepoznato  |

## VI 21. POSLJEDICE IZVRŠENJA ZLOČINA

### 1) fizičke

1.1) smrt

1.2) invaliditet

- grupa invaliditeta .....

- stepen invaliditeta .....

1.3) prisilni nestanak

1.4) bolest .....

### 2) psihički poremećaji - teži oblici

2.1) nervna oboljenja

2.2) depresije

2.3) moždani udari

2.4) paranoja

2.5) paraplegija

2.6) neki drugi, koji .....

### 3) teški oblici društvenih osujećenja:

3.1) otpuštanje s posla

3.2) prekinuto, onemogućeno i ometeno školovanje

3.3) umanjen društveni status

3.4) opadanje društvenog standarda

3.5) procesi desocijalizacije i nedostaci sposobnosti prilagođavanja društvu

3.6) problemi neprilagođenosti i prepreke povratka

3.7) štete bez obeštećenja

3.8) opće potpuno osujećenje

3.9) onemogućavanje radno-profesionalnog napredovanja

3.10) narušeno zdravlje

3.11) porodični problemi-raspad porodice

3.12) neki drugi, koji .....

## VII 22. POSMRTNI OSTACI ŽRTVE

### 1. Lokacija

- mjesto .....
- općina .....
- MZ .....
- uže područje .....
- nepoznato .....

### 2. Način sahrane

- mezar/grob
- masovna grobnica
- nije sahranjen
- nepoznato

### 3. Ekshumacija

- žrtva je ekshumirana
- žrtva nije ekshumirana
- nepoznato

### 4. Identifikacija

- žrtva je identifikovana
- žrtva nije identifikovana
- nepoznato

## VIII 23. IZVRŠILAC

1. PREZIME, IME (OCA) IME – NADIMAK .....

DAN, MJESEC I GODINA ROĐENJA: (JMBG) I I I I I I I I I I I I I

MJESTO ROĐENJA – OPĆINA .....

DRŽAVA .....

SPOL

a) muški

b) ženski

2. MJESTO STANOVANJA PO POPISU STANOVNIŠTVA IZ 1991.

- a) država .....
- b) grad .....
- c) općina .....
- d) MZ .....

3. MJESTO PREBIVALIŠTA IZVRŠIOCA

- a) država .....
- b) grad .....
- c) općina .....
- d) MZ .....

4. NACIONALNOST

- a) Bošnjak
- b) Srbin
- c) Hrvat
- d) Jevrej
- e) Rom
- f) Jugoslaven
- g) Ostali
- h) nepoznato

5. VJEROISPOVIJEST

- a) islamska
- b) pravoslavna
- c) katolička
- d) neka druga
- e) ateist
- f) nepoznato

6. DRŽAVLJANSTVO

- a) bosanskohercegovačko

- b) strano, koje .....
- c) nepoznato

7. STATUS IZVRŠIOCA

- a) borac
- b) grupa boraca ili paravojna formacija
- c) jedinica
- d) civil
- e) grupa civila
- f) nepoznato

8. DA LI JE ŽRTVA POZNAVALA IZVRŠIOCA

- a) da
- b) ne

**IX 24. IZVOR PODATAKA**

PREZIME (IME OCA) IME .....

DAN, MJESEC I GODINA ROĐENJA (JMBG)    I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_

MJESTO PREBIVALIŠTA

- a) MZ .....
- b) općina .....
- c) grad .....
- d) država .....

ZAVRŠENA ŠKOLA .....

ZANIMANJE .....

DRŽAVLJANSTVO .....

SVOJSTVO IZVORA PODATAKA

- a) žrtva
- b) otac
- c) majka

- d) brat
- e) sestra
- f) sin
- g) kćerka
- h) unuk/unuka
- i) suprug
- j) supruga
- k) rođak/rodica
- l) prijatelj/prijateljica
- m) komšija
- n) poznanik
- o) očevidac
- p) neko drugo, koje, .....

#### IZVOR PODATAKA

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

JMBG .....  
broj lične karte i mjesto izdavanja  
.....

#### INSTRUMENT POPUNIO - ISTRAŽIVAČ

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

JMBG .....  
broj lične karte i mjesto izdavanja  
.....

#### ISTRAŽIVAČ - POSMATRAČ

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

JMBG .....  
broj lične karte i mjesto izdavanja  
.....



Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

**KONTROLOR**

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

JMBG .....  
broj lične karte i mjesto izdavanja

.....

**X 25. PRILOZI INSTRUMENTU**

**- RELEVANTNI DOKUMENTI IZ 1992-1996. -:**

- evidencija jedinica (brojno stanje jedinica)
- platni spiskovi jedinica
- vojnoevidencioni obrazac - VOB-8
- redovni i vanredni borbeni izvještaji jedinica
- evidencioni list jedinica o pogibiji/ranjavanju
- dokument pogrebnog društva o smrti
- dokument zdravstvene ustanove o smrti ili ranjavanju
- drugi dokazi

**A1. ZAŠTIĆENI OBJEKTI - U LIČNOJ SVOJINI**

NEPOKRETNA IMOVINA – SVOJINA	OŠTEĆENO		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
	Potpuno	Djelomično	Potpuno	Djelomično		
I KUĆA/STAN						
1. Krov						
2. Prozori						
3. Vrata						
4. Centralno grijanje						
5. Podovi						
6. Elektroinstalacije						
7. Vodoinstalacije						
II KUĆA ZA ODMOR/ VIKEND-KUĆA						
1. Krov						
2. Prozori						
3. Vrata						
4. Centralno grijanje						
5. Podovi						
6. Elektroinstalacije						
7. Vodoinstalacije						
III GARAŽA						
IV EKONOMSKI OBJEKTI I PROSTORI						
1. Štala						
2. Šupa ili drugi objekat za ostavu ili skladište						
3. Mlin (voda, struja)						
4. Šuma						
5. Voćnjak						
6. Poljoprivredno zemljište - dugoročna oštećenja						
V POSLOVNI PROSTOR						
1. Krov						
2. Prozori						
3. Vrata						
4. Centralno grijanje						
5. Podovi						
6. Elektroinstalacije						
7. Vodoinstalacije						

POKRETNA IMOVINA – SVOJINA	OŠTEĆENO		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
	Potpuno	Djelomično	Potpuno	Djelomično		
I MOTORNA VOZILA						
1. Autobus						
2. Kombi						
3. Kamion						
4. Prikolica						
5. Putnički automobil						
6. Motocikl						
II OSTALA SREDSTVA RADA						
1. Mašine za proizvodnju ili tehnološke mašine						
2. Kosačica						
3. Plug						
4. Kultivator						
5. Sitni alat za proizvodnu ili uslužnu djelatnost						
6. Sitni alat za ličnu upotrebu						
III STOKA						
1. Konji						
2. Goveda						
3. Ovce						
4. Koze						
5. Živina						
6. Svinje						
IV KUĆNI NAMJEŠTAJ I OPREMA						
1. Krevet						
2. Ormari/vitrine						
3. Kauči/ležaji						
4. Fotelje						
5. Stolovi/stolice						
6. Čilimi/tepsi						
7. Mašina za veš						
8. Frižider						
9. Šporet/pećnica						
10. Zamrzivač						
11. Televizor						
12. Video						
13. Računar						
14. Kamera						
15. Ostalo sitno pokućstvo (usisivač, posuđe, pribor za jelo i sl.)						
16. Umjetnički predmeti						
17. Uloženi novac						
18. Opljačkani novac						
19. Nakit						

**B. OSNOVA ZA USMJERENI ORIJENTACIONI INTERVJU  
- ZLOČINI U LOGORU/ZATVORU/PRITVORU -**

**I PODACI O ŽRTVI**

1. **PREZIME (IME OCA) IME** .....
2. **DAN, MJESEC I GODINA ROĐENJA** .....
3. **JMBG** .....
4. **MJESTO ROĐENJA-OPĆINA** .....
5. **DRŽAVA** .....
6. **MJESTO STANOVANJA PO POPISU STANOVNIŠTVA IZ 1991.**
  - a) država .....
  - b) grad .....
  - c) općina .....
  - d) MZ .....
7. **MJESTO PREBIVALIŠTA U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**
  - a) država .....
  - b) grad .....
  - c) općina .....
  - d) MZ .....
8. **SPOL**      1) muški  
                  2) ženski
9. **STAROST U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**
  - 1) do 2 godine
  - 2) 2-4 godine
  - 3) 5-7 godina

- 4) 7-12 godina
- 5) 12-16 godina
- 6) 16-18 godina
- 7) 18-21 godina
- 8) 22-35 godina
- 9) 36-55 godina
- 10) 56-65 godina
- 11) 66-75 godina
- 12) preko 75 godina

10. **BRAČNO, odnosno PORODIČNO STANJE U VRIJEME  
IZVRŠENJA ZLOČINA**

- 1) oženjen
- 2) udata
- 3) udovac
- 4) udovica
- 5) razveden
- 6) razvedena
- 7) u neformalnoj zajednici
- 8) nešto drugo, šta .....
- 9) B.O.

11. **VRSTA I STEPEN OBRAZOVANJA U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**

- 1) nepismen
- 2) pismen bez škole
- 3) četverogodišnja osnovna
- 4) osmogodišnja osnovna
- 5) trogodišnja stručna srednja
- 6) četverogodišnja stručna srednja
  - 6.1) za proizvodna zanimanja srednja
  - 6.2) za uslužna zanimanja srednja
  - 6.3) za kulturna i administrativna zanimanja srednja

- 7) gimnazija opća
- 8) gimnazija specijalna (matematička, filološka...)
- 9) viša škola
  - 9.1) viša za proizvodna zanimanja
  - 9.2) viša za uslužna zanimanja
  - 9.3) viša za kulturno-administrativna zanimanja
  
- 10) visoka - fakultet
  - 10.1) fakultet društvenog usmjerenja
  - 10.2) fakultet tehničkog i prirodno-matematičkog usmjerenja
  - 10.3) fakultet ostalih usmjerenja
  
- 11) specijalista-magistar
  - 11.1) specijalista-magistar društvenog usmjerenja
  - 11.2) specijalista-magistar tehničkog i prirodno-matematičkog usmjerenja
  - 11.3) specijalista-magistar ostalih usmjerenja
  
- 12) doktor nauka
  - 12.1) doktor nauka društvenog usmjerenja
  - 12.2) doktor nauka tehničkog i prirodno-matematičkog usmjerenja
  - 12.3) doktor nauka ostalih usmjerenja
  
- 13) akademik

## 12. **STRUČNO ZANIMANJE U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**

- 1) zemljoradnik (poljoprivrednik)
- 2) radnik bez kvalifikacija
- 3) polukvalifikovani
- 4) kvalifikovani
- 5) visokokvalifikovani
- 6) zaposlen u zanatstvu
- 7) zaposlen u saobraćaju
- 8) zaposlen u komunalnim djelatnostima

- 9) zaposlen na ekonomsko-računovodstvenim poslovima
- 10) zaposlen u obrazovanju
- 11) zaposlen u kulturno-umjetničkim djelatnostima
- 12) zaposlen u medicinskim djelatnostima
- 13) zaposlen u upravi i sudstvu
- 14) zaposlen u bezbjednosti (vojna, civilna)
- 15) samostalni vlasnici-poslovni ljudi
- 16) samostalne djelatnosti
- 17) umjetnik stvaralac
- 18) univerzitetski radnik i naučnik
- 19) profesionalni sportista
- 20) penzioner
- 21) učenik
- 22) student
- 23) domaćica
- 24) službenik
- 25) nešto drugo, šta .....

### 13. RELIGIJSKA PRIPADNOST

- 1) musliman
- 2) pravoslavac
- 3) katolik
- 4) jevrej
- 5) Jehovin svjedok
- 6) adventista
- 7) kosmopolita
- 8) budist
- 9) ateist
- 10) neopredijeljen
- 11) nešto drugo, šta .....

#### 14. NACIONALNA PRIPADNOST

- 1) Bošnjak
- 2) Srbin
- 3) Hrvat
- 4) Jevrej
- 5) Rom
- 6) Crnogorac
- 7) Albanac
- 8) Slovenac
- 9) Makedonac
- 10) Jugoslaven
- 11) Neopredijeljen
- 12) Nešto drugo, šta .....

#### 15. BORAVIŠNI STATUS U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA

- 1) domicilno lice
- 2) raseljeno lice
- 3) izbjeglo lice

#### 16. STATUS ŽRTVE U VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA

##### A) ZAŠTIĆENA LICA:

- 1) civil
- 2) pripadnici oružanih snaga:
  - a) medicinsko osoblje
  - b) bolničko osoblje
  - c) vjersko osoblje
  - d) borac – ratni zarobljenik
  - e) parlamentar
  - f) borac – ranjenik
  - g) borac – bolesnik
  - h) borac – brodolomac
  - i) borac – nestali



## B) NEZAŠTIĆENA LICA:

1) borac – stradao u direktnim borbenim dejstvima

### II 17. **OBLICI ZLOČINA**

- ubijanje (ubistvo)
- ranjavanje
- zarobljavanje
- zatočeništvo
- zatvaranje
- pritvaranje
- silovanje
- seksualno (spolno) ropstvo
- seksualno nasilje
- prisilna prostitucija
- prisilna trudnoća
- prisilna sterilizacija
- nasilno premještanje djece iz jedne u drugu skupinu
- deportacija
- prisilno protjerivanje
- fizičko sakaćenje
- sknavljenje ličnog dostojanstva
- izgladnjivanje
- izbjeglištvo
- raseljništvo
- prisilno nestajanje
- otmica lica
- progonstvo
- istrebljenje
- spaljivanje
- vođenje u “živi štit”
- vođenje na prisilni rad

- vođenje na lažno pogubljenje
- udaranje/batinanje
- odvođenje u ropstvo
- prisiljavanje na lažno svjedočenje
- odstranjivanje, vađenje, lomljenje organa ili dijelova tijela
- uskraćivanje medicinske pomoći
- izgladnjivanje uskraćivanjem osnovnih sredstava za život (voda, hrana, higijena, san i dr.)
- povećanje mortaliteta stanovništva
- smanjenje prirodnog priraštaja stanovništva
- mučenje ili neljudsko (nehumano) postupanje
- namjerno izazivanje velikih patnji
- nanošenje teških povreda tijelu ili zdravlju
- diskriminacija
- upotreba zabranjene municije
- upotreba zabranjenog oružja
- upotreba zabranjenih bojnih otrova
- teška psihička (duševna) povreda
- namjerno nametanje teških životnih uvjeta
- nametanje mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
- pljačkanje (pljačka)
- uništavanje i prisvajanje imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
- neki drugi .....
- nepoznat

### III 18. NAČIN IZVRŠENJA ZLOČINA

- strijeljanjem
- klanjem
- granatiranjem
- od mine
- bombardovanjem

- od pješađijskog oružja
- od snajpera
- spaljivanjem (živog lica)
- zatočenjem
- davljenjem
- bacanjem živog lica u rijeku
- bacanjem u jamu živog lica
- ubijanjem u “živom štitu”
- ranjavanjem u “živom štitu”
- ubijanjem na prisilnom radu
- ranjavanjem na prisilnom radu
- udaranjem/batnanjem po glavi
- udaranjem/batnanjem po grudima
- udaranjem/batnanjem po leđima
- udaranjem/batnanjem po tabanima
- udaranjem/batnanjem po ušima
- deportovanjem
- prisilnim protjerivanjem
- raseljavanjem
- držanjem u ropstvu
- držanjem kao taoca
- prisilnim nestankom
- otmicom lica
- silovanjem
- seksualnim (spolnim) ropstvom
- prisilnom prostitucijom
- prisilnom trudnoćom
- seksualnim nasiljem
- prisilnom sterilizacijom
- prijetnjom ubistva najmilijih
- prijetnjom mučenja najmilijih

- prijetnjom ranjavanja najmilijih
- prijetnjom mučenja drugih
- vezivanjem, specijalno bolnim vezivanjem
- vješanjem
- elektrošokom
- paljenjem/prženjem (cigaretom i dr.)
- sakaćenjem
- lomljenjem i vađenjem zdravih zuba
- soljenjem živih rana
- držanjem u ekstremno teškim uvjetima
- zarezivanjem tijela (tetoviran)
- zastrašivanjem
- zlostavljanjem
- uskraćivanjem medicinske pomoći
- izgladnjivanjem uskraćivanja osnovnih sredstava za život (voda, hrana, higijena, san i dr.)
- kontaminiranjem
- povećavanjem mortaliteta stanovništva
- smanjenjem prirodnog priraštaja stanovništva
- mučenjem ili neljudskim postupanjem
- namjernim izazivanjem velikih patnji
- nanošenjem teških povreda tijelu ili zdravlju
- diskriminatorski
- upotrebom zabranjene municije
- upotrebom zabranjenog oružja
- upotrebom zabranjenih bojnih otrova
- teškom psihičkom (duševnom) povredom
- namjernim nametanjem teških životnih uvjeta
- nametanjem mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
- pljačkanjem

- uništavanjem i prisvajanjem imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
- neki drugi .....
- nepoznat

**IV 19. VRIJEME IZVRŠENJA ZLOČINA**

DAN, MJESEC I GODINA .....

DOBA DANA a) 00-06 h

b) 06-12 h

c) 12-18 h

d) 18-24 h

**V 20. MJESTO IZVRŠENJA ZLOČINA**

1. Naziv logora/zatvora/pritvora

.....

2. Mjesto logora/zatvora/pritvora

.....

a) država .....

b) grad .....

c) općina .....

d) MZ .....

e) selo .....

3. OBJEKTI ZATOČENJA/ZATVARANJA/PRITVARANJA

.....

a) kasarna .....

b) ugostiteljski objekt .....

c) sportski objekt .....

d) privatna kuća .....

e) stan .....

f) škola .....

- g) hangar .....
- h) neki drugi, koji .....

4. POVRŠINA LOGORA/ZATVORA/PRITVORA U M<sup>2</sup>

- a) do 50 m<sup>2</sup>
- b) 50 - 100 m<sup>2</sup>
- c) 100 - 200 m<sup>2</sup>
- d) 200 - 300 m<sup>2</sup>
- e) više od 300 m<sup>2</sup>

5. BROJ OSOBA U LOGORU/ZATVORU/PRITVORU

- a) muškaraca .....
- b) žena .....
- c) djece .....
- d) starijih od 60 godina .....
- e) ukupno .....

6. DATUM ZATOČENJA/ZATVARANJA/PRITVARANJA

.....

7. DUŽINA TRAJANJA ZATOČENJA/ZATVARANJA/PRITVARANJA

.....

(od ..... do .....)

VI 21. UPRAVA LOGORA/ZATVORA/PRITVORA

a) komandant/upravnik/šef .....

(identitet)

b) zamjenik komandanta/upravnika/šefa .....

(identitet)

c) ostali kadar .....

(identitet)

.....

(identitet)

.....

(identitet)

## VII 22. POSLJEDICE IZVRŠENJA ZLOČINA

### 1) Fizičke

1.1) smrt

1.2) invaliditet

- grupa invaliditeta .....

- stepen invaliditeta .....

1.3) prisilni nestanak

1.4) bolest .....

### 2) psihički poremećaji - teži oblici

2.1) nervna oboljenja

2.2) depresije

2.3) moždani udari

2.4) paranoja

2.5) paraplegija

2.6) neki drugi, koji .....

### 3) teški oblici društvenih osujećenja

3.1) otpuštanje s posla

3.2) prekinuto, onemogućeno i ometeno školovanje

3.3) umanjen društveni status

3.4) opadanje društvenog standarda

3.5) procesi desocijalizacije i nedostaci sposobnosti prilagođavanja društvu

3.6) problemi neprilagođenosti i prepreke povratka

3.7) štete bez obeštećenja

3.8) opće potpuno osujećenje

3.9) onemogućavanje radno-profesionalnog napredovanja

3.10) narušeno zdravlje

3.11) porodični problemi-raspad porodice

3.12) neki drugi, koji .....

VIII 23. POSMRTNI OSTACI ŽRTVE

1. Lokacija

- lokalitet .....
- selo .....
- mjesto .....
- MZ .....
- općina .....
- uže područje .....
- nepoznato .....

2. Način sahrane

- mezar/grob
- masovna grobnica
- nije sahranjen
- nepoznato

3. Ekshumacija

- žrtva je ekshumirana
- žrtva nije ekshumirana
- nepoznato

4. Identifikacija

- žrtva je identifikovana
- žrtva nije identifikovana
- nepoznato

IX 24. IZVRŠILAC

1. PREZIME, IME OCA, IME – NADIMAK .....

DAN, MJESEC I GODINA ROĐENJA: (JMBG)    I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I \_ I



**MJESTO RODENJA – OPĆINA** .....

**DRŽAVA** .....

**SPOL:**

- a) muški
- b) ženski

**2. MJESTO STANOVANJA PO POPISU STANOVNIŠTVA IZ 1991.**

- a) država .....
- b) grad .....
- c) općina .....
- d) MZ .....

**3. MJESTO PREBIVALIŠTA IZVRŠIOCA**

- a) država .....
- b) grad .....
- c) općina .....
- d) MZ .....

**4. NACIONALNOST**

- a) Bošnjak
- b) Srbin
- c) Hrvat
- d) Jevrej
- e) Rom
- f) Jugoslaven
- g) Ostali
- h) nepoznato

**5. VJEROISPOVIJEST**

- a) islamska
- b) pravoslavna
- c) katolička



ZANIMANJE .....

DRŽAVLJANSTVO .....

SVOJSTVO IZVORA PODATAKA

- a) žrtva
- b) otac
- c) majka
- d) brat
- e) sestra
- f) sin
- g) kćerka
- h) unuk/unuka
- i) suprug
- j) supruga
- k) rođak/rodica
- l) prijatelj/prijateljica
- m) komšija
- n) poznanik
- o) očevidac
- p) neko drugo, koje .....

IZVOR PODATAKA

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

JMBG .....

broj lične karte i mjesto izdavanja

.....

INSTRUMENT POPUNIO - ISTRAŽIVAČ

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

JMBG .....

broj lične karte i mjesto izdavanja

.....

ISTRAŽIVAČ – POSMATRAČ

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

JMBG .....

broj lične karte i mjesto izdavanja

.....

KONTROLOR

.....  
(prezime i puno ime – svojeručni potpis)

Adresa .....

Kontakt telefon .....

Datum .....

JMBG .....

broj lične karte i mjesto izdavanja

.....

Al. 26. **PRILOZI INSTRUMENTU**  
**- RELEVANTNI DOKUMENTI IZ 1992-1996. -:**

- evidencije jedinica (brojno stanje jedinica)
- platni spiskovi jedinica
- vojnoevidencioni obrazac - VOB-8
- redovni i vanredni borbeni izvještaji jedinica
- evidencioni list jedinica o pogibiji/ranjavanju
- dokument pogrebnog društva o smrti
- dokument zdravstvene ustanove o smrti ili ranjavanju
- drugi dokazi

**B1. ZAŠTIĆENI OBJEKTI - U LIČNOJ SVOJINI**

NEPOKRETNIA IMOVINA – SVOJINA	OŠTEĆENO		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
	Potpuno	Djelomično	Potpuno	Djelomično		
I KUĆA/STAN						
1. Krov						
2. Prozori						
3. Vrata						
4. Centralno grijanje						
5. Podovi						
6. Elektroinstalacije						
7. Vodoinstalacije						
II KUĆA ZA ODMOR/ VIKEND-KUĆA						
1. Krov						
2. Prozori						
3. Vrata						
4. Centralno grijanje						
5. Podovi						
6. Elektroinstalacije						
7. Vodoinstalacije						
III GARAŽA						
IV EKONOMSKI OBJEKTI I PROSTORI						
1. Štala						
2. Šupa ili drugi objekat za ostavu ili skladište						
3. Mlin (voda, struja)						
4. Šuma						
5. Voćnjak						
6. Poljoprivredno zemljište - dugoročna oštećenja						
V POSLOVNI PROSTOR						
1. Krov						
2. Prozori						
3. Vrata						
4. Centralno grijanje						
5. Podovi						
6. Elektroinstalacije						
7. Vodoinstalacije						

POKRETNA IMOVINA – SVOJINA	OŠTEĆENO		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
	Potpuno	Djelomično	Potpuno	Djelomično		
I MOTORNA VOZILA						
1. Autobus						
2. Kombi						
3. Kamion						
4. Prikolica						
5. Putnički automobil						
6. Motocikl						
II OSTALA SREDSTVA RADA						
1. Mašine za proizvodnju ili tehnološke mašine						
2. Kosačica						
3. Plug						
4. Kultivator						
5. Sitni alat za proizvodnu ili uslužnu djelatnost						
6. Sitni alat za ličnu upotrebu						
III STOKA						
1. Konji						
2. Goveda						
3. Ovce						
4. Koze						
5. Živina						
6. Svinje						
IV KUĆNI NAMJEŠTAJ I OPREMA						
1. Krevet						
2. Ormari/vitrine						
3. Kauči/ležaji						
4. Fotelje						
5. Stolovi/stolice						
6. Čilimi/tepisi						
7. Mašina za veš						
8. Frižider						
9. Šporet/pećnica						
10. Zamrzivač						
11. Televizor						
12. Video						
13. Računar						
14. Kamera						
15. Ostalo sitno pokućstvo (usisivač, posuđe, pribor za jelo i sl.)						
16. Umjetnički predmeti						
17. Uloženi novac						
18. Opljačkani novac						
19. Nakit						

**C) ZAŠTIĆENI OBJEKTI - U DRŽAVNOJ SVOJINI ILI VLASNIŠTVU PRAVNIH LICA**

Red. br.	VRSTA I NAMJENA OBJEKATA	UNIŠTENO		STEPEN OŠTEĆENJA		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
		Potpuno	Djelomično	Teže	Lakše	Potpuno	Djelomično		
I	<b>STAMBENI OBJEKTI</b>								
1.									
2.									
3.									
II	<b>OBJEKTI NEOPHODNI STANOVNIŠTVU</b>								
1.									
2.									
3.									
III	<b>OBJEKTI HUMANITARNE NAMJENE</b>								
1.									
2.									
3.									



Red. br.	VRSTA I NAMJENA OBJEKATA	UNIŠTENO		STEPEN OŠTEĆENJA		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
		Potpuno	Djelomično	Teže	Lakše	Potpuno	Djelomično		
IV	<b>OBJEKTI DOBROTIVORNE NAMJENE</b>								
1.									
2.									
3.									
V	<b>OBJEKTI OBRAZOVANJA, NAUKE I UMJETNOSTI</b>								
1.									
2.									
3.									
VI	<b>OBJEKTI KULTURE</b>								
1.									
2.									
3.									

Red. br.	VRSTA I NAMJENA OBJEKATA	UNIŠTENO		STEPEN OŠTEĆENJA		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
		Potpuno	Djelomično	Teže	Lakše	Potpuno	Djelomično		
VII	<b>OBJEKTI CIVILNE ZAŠTITE</b>								
1.									
2.									
3.									
VIII	<b>OBJEKTI MEDICINSKE I SOCIJALNE ZAŠTITE</b>								
1.									
2.									
3.									
IX	<b>OBJEKTI SPORTA</b>								
1.									
2.									
3.									

Red. br.	VRSTA I NAMJENA OBJEKATA	UNIŠTENO		STEPEN OŠTEĆENJA		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
		Potpuno	Djelomično	Teže	Lakše	Potpuno	Djelomično		
<b>X</b>	<b>VJERSKI OBJEKTI</b>								
1.									
2.									
3.									
<b>XI</b>	<b>PRIVREDNI OBJEKTI</b>								
1.									
2.									
3.									
<b>XII</b>	<b>OBJEKTI KOMUNALNE INFRASTRUKTURE</b>								
1.									
2.									
3.									

Red. br.	VRSTA I NAMJENA OBJEKATA	UNIŠTENO		STEPEN OŠTEĆENJA		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
		Potpuno	Djelomično	Teže	Lakše	Potpuno	Djelomično		
XIII	<b>GRADEVINE I INSTALACIJE KOJE SADRŽE OPASNE MATERIJE</b>								
1.									
2.									
3.									
XIV	<b>ZAŠTITA PRIRODNE OKOLINE (PRIRODNO NASLIJEDE)</b>								
1.									
2.									
3.									
XV	<b>OBJEKTI MEĐUNARODNIH MIROVNIH SNAGA</b>								
1.	UNPROFOR								
2.									
3.									

Red. br.	VRSTA I NAMJENA OBJEKATA	UNIŠTENO		STEPEN OŠTEĆENJA		OPLJAČKANO		Datum	Izvršilac
		Potpuno	Djelomično	Teže	Lakše	Potpuno	Djelomično		
XVI	<b>OBJEKTI MEĐUNARODNIH HUMANITARNIH, MEDICINSKIH, DOBROTVORNIH I DRUGIH ORGANIZACIJA</b>								
1.	MKCK								
2.	UNHCR								
3.	“LJEKARI BEZ GRANICA“								
XVII	<b>DRUGI OBJEKTI</b>								
1.									
2.									
3.									

## D. MASOVNE GROBNICE \*

1. NAZIV .....

### 2. LOKACIJA

naziv lokaliteta .....

naselje/selo .....

mjesna zajednica .....

općina .....

topografske koordinate .....

službena oznaka .....

### 3. TIP

a) primarna .....

b) sekundarna .....

### 4. DA LI JE GROBNICA OBILJEŽENA

DA NE

a) čime .....

b) kako .....

### 5. BROJ POSMRTNIH OSTATAKA

a) kompletnih .....

b) nekompletnih .....

### 6. EKSHUMACIJA

DA NE

a) vrijeme .....

b) izvršilac .....

\* Ovaj instrument popunjavaju članovi istraživačkog tima ili analitičari na osnovu izvora različite provenijencije.

## 7. IDENTIFIKACIJA

DA NE

način:

- a) DNK .....
- b) klasična, koja .....
- c) vrijeme .....
- d) izvršilac .....

## 8. UTVRĐENI IDENTITET ŽRTAVA

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

## 9. BROJ IDENTIFIKOVANIH POSMRTNIH OSTATAKA

- a) kompletnih .....
- b) nekompletnih .....

## 10. IDENTIFIKACIJSKI PREDMETI

- a) lične stvari
- b) pisma
- c) odjeća
- d) hamajlije
- e) nešto drugo, šta .....

## 11. LIGATURE I SLIČNO

- a) vezovi za ruke
- b) vezovi za noge
- c) povezi za oči
- d) nešto drugo, šta .....

## E. MASOVNI ZLOČINI

### - MASOVNA UBISTVA I RANJAVANJA - \*

#### I 1. MJESTO

- 1) a) lokacija .....
- b) selo .....
- c) MZ .....
- d) općina .....
- e) grad .....

#### II 2. VRIJEME

Dan, mjesec i godina .....

- Doba dana
- a) 00-06 h
  - b) 06-12 h
  - c) 12-18 h
  - d) 18-24 h

#### III 3. OBLIK ZLOČINA

koji .....

#### IV 4. NAČIN IZVRŠENJA ZLOČINA

kako .....

\* Ovaj instrument popunjavaju članovi istraživačkog tima ili analitičari na osnovu izvora različite provenijencije.



V 5. **BROJ ŽRTAVA**

- 1) ubijeni .....
- 2) ranjeni .....
- 3) ukupno .....

VI 6. **IDENTITET ŽRTAVA**

1. **UBIJENI**

1) ..... (.....)  
(Prezime i ime) (Ident. br. obrasca)

2)

3)

...

2. **RANJENI**

1) ..... (.....)  
(Prezime i ime) (Ident. br. obrasca)

2.

3.

...

**NAPOMENA:** Navesti status, bliži opis lokacije, oblik zločina, način izvršenja zločina, mjesta posmrtnih ostataka i druge specifičnosti ovog masovnog zločina, uključujući i moguće odgovore date u identifikacionim obrascima.

## F. STATIČKI KODEKS POJMOVA I ŠIFARA

Za analizu sadržaja relevantnih dokumenata u istraživanju ŽRTAVA ZLOČINA  
U SARAJEVU 1. JANUAR 1992. – 19. MART 1996.

1. Tačni nazivi relevantnih dokumenata obuhvaćenih analizom	šifra
.....	A
.....	B
.....	C

Pojmom "dokument" označavamo .....  
(rješenje, ljekarski nalaz, naredba, direktiva, izvještaj, zapisnik, drugi službeni akt,  
bilješka, dnevnik, i dr.)

### 2. Sadržaj dokumenta

2.1. Nazivi dijelova sadržaja dokumenta i predmeti njihovog regulisanja 21 (a,b,...)

- a)
- b)

2.2. Pregled bitnih sadržaja i popis članova koji ih regulišu 22 (a,b,...)

- a)
- b)

2.3. Identifikacioni osnovni podaci 23 (a,b,...)

- a)
- b)

2.4. Status lica 24 (1,2, a,b,c,d)

#### A) ZAŠTIĆENA LICA

- 1) civil
- 2) pripadnici oružanih snaga: a) medicinsko osoblje  
b) bolničko osoblje

- c) vjersko osoblje
- d) parlamentar
- e) borac – ratni zarobljenik
- f) borac – ranjenik
- g) borac – bolesnik
- h) borac – brodolomac
- i) borac – nestali

**B) NEZAŠTIĆENA LICA:**

- 1) borac – stradao u direktnim borbenim dejstvima

**2.5. Oblici zločina 50**

(1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50)

1. ubijanje (ubistvo)
2. ranjavanje
3. zarobljavanje
4. zatočeništvo
5. zatvaranje
6. pritvaranje
7. silovanje
8. seksualno (spolno) ropstvo
9. seksualno nasilje
10. prisilna prostitucija
11. prisilna trudnoća
12. prisilna sterilizacija
13. nasilno premještanje djece iz jedne u drugu skupinu
14. deportacija
15. prisilno protjerivanje
16. fizičko sakaćenje
17. sknavljenje ličnog dostojanstva
18. izgladnjivanje
19. izbjeglištvo

20. raseljništvo
21. prisilno nestajanje
22. otmica lica
23. progonstvo
24. istrebljenje
25. spaljivanje
26. vođenje u "živi štit"
27. vođenje na prisilni rad
28. vođenje na lažno pogubljenje
29. udaranje/batinjanje
30. odvođenje u ropstvo
31. prisiljavanje na lažno svjedočenje
32. odstranjivanje, vađenje, lomljenje organa ili dijelova tijela
33. uskraćivanje medicinske pomoći
34. izgladnjivanje uskraćivanjem osnovnih sredstava za život (voda, hrana, higijena, san i dr.)
35. povećanje mortaliteta stanovništva
36. smanjenje prirodnog priraštaja stanovništva
37. mučenje ili neljudsko (nehumano) postupanje
38. namjerno izazivanje velikih patnji
39. nanošenje teških povreda tijelu ili zdravlju
40. diskriminacija
41. upotreba zabranjene municije
42. upotreba zabranjenog oružja
43. upotreba zabranjenih bojnih otrova
44. teška psihička (duševna) povreda
45. namjerno nametanje teških životnih uvjeta
46. nametanje mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
47. pljačkanje (pljačka)
48. uništavanje i prisvajanje imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
49. neki drugi .....
50. nepoznat

## 2.6. Način izvršenja zločina 68

(1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,  
28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50,51  
,52,53,54,55,56,57,58,59,60,61,62,63,64,65,66,67,68)

1. strijeljanjem
2. klanjem
3. granatiranjem
4. od mine
5. bombardovanjem
6. od pješadijskog oružja
7. od snajpera
8. spaljivanjem (živog lica)
9. zatočenjem
10. davljenjem
11. bacanjem živog lica u rijeku
12. bacanjem u jamu živog lica
13. ubijanjem u "živom štitu"
14. ranjavanjem u "živom štitu"
15. ubijanjem na prisilnom radu
16. ranjavanjem na prisilnom radu
17. udaranjem/batinanjem po glavi
18. udaranjem/batinanjem po grudima
19. udaranjem/batinanjem po leđima
20. udaranjem/batinanjem po tabanima
21. udaranjem/batinanjem po ušima
22. deportovanjem
23. prisilnim protjerivanjem
24. raseljavanjem
25. držanjem u ropstvu
26. držanjem kao taoca
27. prisilnim nestankom
28. otmicom lica

29. silovanjem
30. seksualnim (spolnim) ropstvom
31. prisilnom prostitucijom
32. prisilnom trudnoćom
33. seksualnim nasiljem
34. prisilnom sterilizacijom
35. prijetnjom ubistva najmilijih
36. prijetnjom mučenja najmilijih
37. prijetnjom ranjavanja najmilijih
38. prijetnjom mučenja drugih
39. vezivanjem, specijalno bolnim vezivanjem
40. vješanjem
41. elektrošokom
42. paljenjem/prženjem (cigaretom i dr.)
43. sakaćenjem
44. lomljenjem i vađenjem zdravih zuba
45. soljenjem živih rana
46. držanjem u ekstremno teškim uvjetima
47. zarezivanjem tijela (tetoviran)
48. zastrašivanjem
49. zlostavljanjem
50. uskraćivanjem medicinske pomoći
51. izgladnjivanjem uskraćivanja osnovnih sredstava za život  
(voda, hrana, higijena, san i dr.)
52. kontaminiranjem
53. povećanjem mortaliteta stanovništva
54. smanjenjem prirodnog priraštaja stanovništva
55. mučenjem ili neljudskim postupanjem
56. namjernim izazivanjem velikih patnji
57. nanošenjem teških povreda tijelu ili zdravlju
58. diskriminatorski
59. upotrebom zabranjene municije
60. upotrebom zabranjenog oružja

- 61. upotrebom zabranjenih bojnih otrova
- 62. teškom psihičkom (duševnom) povredom
- 63. namjernim nametanjem teških životnih uvjeta
- 64. nametanjem mjera kojima je namjera sprečavanje rađanja unutar grupe
- 65. pljačkanjem
- 66. uništavanjem i prisvajanjem imovine (koje nije opravdano vojnim potrebama)
- 67. neki drugi .....
- 68. nepoznat

2.7. Mjesto izvršenja zločina 27 (1, 2, 3, 4)

- 1) selo
- 2) MZ
- 3) općina
- 4) grad

2.8. Vrijeme izvršenja zločina 28 (1, 2, 3, 4)

- 1) 1941.
- 2) 1942.
- 3) 1943.
- 4) 1944.
- 5) 1945.
- 6) 1991.
- 7) 1992.
- 8) 1993.
- 9) 1994.
- 10) 1995.

2.9. Posljedice zločina 291 (1, 2, 3, 4)

292 (1, 2, 3, 4, 5)

293 (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11)

1) Fizičke

1) smrt

2) invaliditet:

- grupa invaliditeta .....
- stepen invaliditeta .....

3) prisilni nestanak

4) bolest

2) psihički poremećaji – teži oblici

1) nervna oboljenja

2) depresije

3) moždani udari

4) paranoja

5) paraplegija

6) neki drugi

3) teži oblici društvenih osujećanja:

1) otpuštanje s posla

2) prekinuto, onemogućeno i ometeno školovanje

3) umanjen društveni status

4) opadanje društvenog standarda

5) procesi desocijalizacije

6) problemi neprilagođenosti i prepreke povratka

7) štete bez obeštećenja

8) opće potpuno osujećenje

9) onemogućavanje radno-profesionalnog napredovanja

10) narušeno zdravlje

11) porodični problemi-raspad porodice

12) neki drugi

2.10. Posmrtni ostaci 210.1 (1, 2, 3, 4, 5)

210.2 (1, 2, 3, 4)

210.3 (1, 2, 3)

210.4 (1, 2, 3)



### 1. Lokacija

- 1) mjesto
- 2) općina
- 3) MZ
- 4) uže područje
- 5) nepoznato

### 2. Način sahrane

- 1) mezar/grob
- 2) masovna grobnica
- 3) nije sahranjen
- 4) nepoznato

### 3. Ekshumacija

- 1) žrtva je ekshumirana
- 2) žrtva nije ekshumirana
- 3) nepoznato

### 4. Identifikacija

- 1) žrtva je identificirana
- 2) žrtva nije identificirana
- 3) nepoznato

### 3. Ostali važni sadržaji 31

3.1. Pravna pouka o pravnom lijeku na osnovu propisa – rješenja organa o žrtvi

### 4. Opaska analitičara

### G. ZATVORENI EVIDENCIONI OBRAZAC

za kvantitativnu analizu sadržaja dokumenata u istraživanju ŽRTAVA ZLOČINA  
U SARAJEVU 1. JANUAR 1992. – 19. MART 1996.

- 1. 1A. 1B. 1C. ....
- 2. 2.1. naziv dijelova sadržaja dokumenta .....
- 2.2. pregled bitnih sadržaja i popis članova dokumenta .....
- 2.3. identifikacioni podaci žrtve .....
- 2.4. status žrtve .....
- 2.5. oblici zločina .....
- 2.6. način izvršenja zločina .....
- 2.7. mjesto izvršenja zločina .....
- 2.8. vrijeme izvršenja zločina .....
- 2.9. posljedice zločina .....
- 2.10. posmrtni ostaci žrtve .....
- 3. 3.1. pravna pouka .....
- 4. Opaska analitičara  
.....  
.....  
.....  
.....

Datum vršenja analize

Potpis analitičara

## H. PROTOKOL POSMATRANJA

1. Opišite žrtvu zločina – ubijeno, ranjeno, bolesno lice (njegov invaliditet, oboljenje, itd.)

.....  
.....  
.....

2. Opišite oštećeni lični objekt i oštećenje na njemu: (srušen potpuno, djelimično oštećen);  
opljačkan (potpuno ili djelimično)

.....  
.....  
.....

3. Oštećenje poljoprivrednog zemljišta (uništeno zemljište, uništen voćnjak, kontami-  
nirano, obradivo zemljište zaraslo u žbunje, isječena šuma, ne može se dalje koristiti,  
itd.)

.....  
.....  
.....

4. Druga opažena oštećenja

.....  
.....

5. Mjesto posmatranja .....

6. Posmatrač .....

7. Datum posmatranja .....

### **III**

## **PLANOVI ISTRAŽIVANJA I PLAN OBRADJE PODATAKA**